

Undersøgelse af indbyrdes vold

Sarah Bøgelund Dokkedahl & Ask Elklit

**Nationalt Videnscenter for Psykotraumatologi, Institut for Psykologi,
Syddansk Universitet**

SDU

Titel

Undersøgelse af indbyrdes vold.

Forfattere

Ask Elklit, Nationalt Videnscenter for Psykotraumatologi, Syddansk Universitet.

Sarah Bøgelunde Dokkedahl, Nationalt Videnscenter for Psykotraumatologi, Syddansk Universitet.

Projektledelse

Dialog mod Vold har stået for administration samt kontakt til fagpersoner og interviewpersoner i forbindelse med gennemførslen af undersøgelsen.

Copyright

© Nationalt Videnscenter for Psykotraumatologi (2018).

Denne rapport citeres således

Dokkedahl, S.B., Elklit, A. (2018). Undersøgelse af indbyrdes vold. Videnscenter for Psykotraumatologi; Syddansk Universitet.

Forside

Billede er fra Colourbox.

Resume

Nærværende rapport er udarbejdet af forskere fra Syddansk Universitet på Videnscenter for Psykotraumatologi, med henblik på at afdække begrebet *gensidig vold*.

I årtier har kontroversen om gensidig vold mellem mænd og kvinder været et videnskabeligt og politisk følsomt emne, som har begrænset udviklingen indenfor området. For at sikre fremtidig udvikling og samarbejde indenfor feltet, er det vigtigt, at vi understreger et fælles udgangspunkt: *ønsket om at stoppe vold i nære relationer*.

I et forsøg på at mindske kontroversen om ligevægt i volden, foreslår vi at begrebet *gensidig vold* fremadrettet blive erstattet af det beslægtede begreb *indbyrdes vold*. Vægten forskydes derved fra to personer, der gør noget i samme omfang ved hinanden, til at det er noget, der foregår *inden for en ramme*, som udgøres af den relation som er parforholdet eller familien.

I rapporten tages der udgangspunkt i den videnskabelige litteratur baseret på studier, hvor begge parter i parret har indgået, og vores konklusioner og anbefalinger tager derfor afsæt i *evidensbaseret viden*. Dette afspejler sig i den indledende teoretiske rammesætning, som præciserer den forståelsesramme, som er nødvendig for, at vi kan overskue kompleksiteten ved indbyrdes vold. Der findes grundlæggende fire former for vold i nære relationer: seksuel, psykisk, fysisk og omsorgssvigt (tilbageholden af ressourcer). De to første kan forekomme for sig selv, mens de to sidste optræder sammen med psykisk vold, da fysisk vold aldrig optræder uden psykisk vold også er til stede. Traditionelt har der været fokus på den fysiske vold, men i forståelsen af indbyrdes vold er **det vigtigt, at den psykiske vold inddrages og sidestilles med den fysiske vold som ligeså skadelig for individet.**

Den teoretiske rammesætning vidner om, at selvom indbyrdes vold er noget, der forekommer i parforholdet, så skal individernes samlede livssituation inddrages. Vi har alle en personlighedsstruktur og er formet af vores opvækst og det samspil, som vores forældre havde. Hertil kommer, hvad vi har været udsat for af belastninger og tidlige traumer (overgreb, sygdom, brud, ulykker

mm). Vi er også præget af vores evner, uddannelse og succes'er, som spiller en rolle for vores selvfølelse og hvordan vi indgår i relationer med andre. **Meget vold i nære relationer sker i forbindelse med misbrug (alkohol, stoffer) og blandt personer, hvor der forekommer psykisk sygdom og som har få ressourcer.**

Indbyrdes vold

Det er internationalt veldokumenteret at indbyrdes vold er den mest forekommende form for vold i nære relationer. Mere end 200 internationale vestlige studier og omfattende metaanalyser har vist, **at kvinder er en anelse hyppigere voldlige** overfor deres partnere, men viser samtidig at **mænd påfører kvinder større fysisk og psykisk skade** ved udøvelsen af vold.

Udøver- og offerprofilerne fra henholdsvis Dialog mod Vold og danske krisecentre vidner om **omfattende psykiske problemer blandt danske udøvere og ofre for vold** i nære relationer. Voldtægt og stalking er også voldsformer og er derfor også relevant i denne sammenhæng. Vi ved, at 70% af voldtægter er kontaktvoldtægt (hvor ofret kender udøveren i forvejen), og at 37% af de stalkingramte kvinder inden for det seneste år af forholdet til deres stalker har oplevet fysisk vold. Derudover har et tilsvarende antal af de stalkingramte oplevet vold og/eller forfølgelse i et tidligere forhold.

Vold bør forstås som noget, der strækker sig over kontinua mht omfang, trusselsgrad og skader/kvæstelser. Det er derfor vigtigt, at vi ikke bliver for opdelte i vores måde at anskue og arbejde med indbyrdes vold, da vi derved risikerer at overse de store overlap i voldens kompleksitet. Dette synliggøres yderligere i en kærestevoldsundersøgelse, som påviser, at de **uhensigtsmæssige dynamikker er til stede allerede i 7. Klasse, og at mange af de unge både udøver vold og bliver udsat for vold.**

Undersøgelsen blandt de danske fagpersoner har vist, at forståelsen for fænomenet indbyrdes vold i høj grad er til stede, ligesom der er en god forståelse for de omfattende problemer, der er forbundet med vold i nære relationer. Derfor efterlyser de danske fagpersoner **mere viden om indbyrdes vold samt udbredelse af tiltag, der er specialiserede i at arbejde med fænomenet.**

Som del af undersøgelsen er der foretaget kvalitative interviews med syv par om de dynamikker, som ligger bag volden. Forfatterne har ikke kendskab til tidligere lignende undersøgelser, af denne type. I undersøgelsen blev hovedtemaerne *barndom, intimitet, belastninger, grænseløshed, miskommunikation og tabu* identificeret. I et samspil mellem dårlig konflikthåndtering fra barndommen, manglende intimitet og mødte behov, og en grænseløshed i måden, man møder sin partner på, kombineret med ydre belastninger som psykisk sygdom eller alkohol, og dårlig kommunikation, eskalerer volden. En vigtig pointe, som fremkom af interviewene, var den indbyrdes magtkamp, som parrene oplevede, og at volden betød mindre end parrenes andre problemer. Den manglende viden i befolkningen og **frygt for stigmatisering vanskeliggør yderligere søgen efter hjælp.**

Afsluttende ønsker vi at understrege, at fænomenet indbyrdes vold ikke bør ses som noget, der forekommer isoleret i parforholdet. **Alle former for vold i nære relationer påvirker det system man indgår i: børn, venner, familie o.lign.** Har man mistanke eller viden om vold i hjemmet, bør man have særlig fokus på barnets psykiske trivsel. Forebyggelse er den vigtigste komponent i indsatsen mod vold. **Har vi fokus på hjælp til de børn som vokser op i voldelige hjem, kan vi forebygge negativ social arv.** Dette gøres ved, at fagpersoner som f.eks. pædagoger, lærere og sundhedsplejesker får kompetencer og værktøjer til at opspore volden, lave screening af børnenes psykiske trivsel og sikre tilbud om veldokumenteret og evidensbaseret behandling.

Anbefalinger

På baggrund af den samlede undersøgelse resulterer rapporten i de 11 nedenstående anbefalinger (se s. 85):

1. **Forebyggelse af indbyrdes vold gennem fokus allerede i Folkeskolen.**

Konkret anbefaler vi 'grænsesætning' kommer på skoleskemaet allerede i de første skoleår og at 'god dating stil' kommer på skoleskemaet hos de ældre elever.

2. **Forebyggelse af indbyrdes vold gennem tidlig indsats til unge der udøver kærestevold.**

Vi anbefaler at der satses på tidlig indsats til unge, der har problemer med kærestevold.

3. Tidlig intervention målrettet begge parter.

Vi foreslår at Interventionscentre som tilbyder rådgivning til begge parter, oprettes i hver region og forankres i lovgivningen.

4. Indsatser skal favne indbyrdes vold.

Vi anbefaler, at indsatser som krisecentre, der er specifikt henvendt til den udsatte, i højere grad gør en indsats for at anlægge et samlet perspektiv på relationen / hele familien som grundlag for rådgivning og videre indsatser.

5. Indsatser til par hvor der er indbyrdes vold.

Det anbefales, at integrerede behandlingstilbud til par og familier med børn, udbredes, ved enten at udvide kapaciteten i eksisterende tilbud eller ved etablering af nye evidensbaserede tilbud.

6. Effekt af indsats/lovende praksis.

Vi anbefaler at der gennemføres effektundersøgelser, der opfylder kravene til god videnskabelig praksis og/eller evalueringer af lovende praksis i forhold til indsatser til par, hvor der er indbyrdes vold.

7. Udbredelse af viden blandt fagpersoner.

Viden og information om fænomenet indbyrdes vold bør i større grad formidles fra stat, kommuner, uddannelsesinstitutioner og NGO'er.

8. Indbyrdes vold på skoleskemaet.

Fagpersoner, der gennem deres arbejde kommer i kontakt med voldsudsatte, voldsudøvere og børn fra familier med vold, bør have et obligatorisk modul i deres grunduddannelse om vold i familier og vold i nære relationer.

9. Oplysningskampagner.

Der er behov for oplysningskampagner, der oplyser almenbefolkningen om indbyrdes vold og dets konsekvenser, samt hvor man kan søge hjælp.

10. Forskning i indbyrdes vold.

Vi foreslår, at forskning indenfor området støttes over en længere årrække.

11. Omfangsundersøgelse.

Der er behov for en dansk omfangsundersøgelse af de forskellige former for vold i nære relationer, herunder indbyrdes vold.

En særlig tak til:

Eksperterne i følgegruppen som har støttet op om projektet med viden og engagement.

De 7 par som har delt deres historier og hjulpet os med at forstå de relevante pardynamikker.

De 105 fagprofessionelle som tog sig tid til at besvare vores spørgeskema.

Deltagerne til Fremtidsværkstedet for deres tid og engagement.

Behandlerne hos Dialog Mod Vold for deres samarbejde.

samt

Emeritus Professor David Fergusson fra Christchurch, New Zealand;

Professor Amy Holtzworth-Munroe fra University of Indiana;

Professor Rebecca Campbell fra Michigan State University;

Dr. Venke Johansen fra RVTS, Bergen;

og Lektor Tea Trillingsgaard fra Aarhus Universitet

for deres feedback og ekspertise.

Indholdsfortegnelse

Indledning.....	11
Læsevejledning	13
Kapitel 1	
Rammesætning.....	15
Indledning	15
Konklusioner	21
Referencer.....	23
Kapitel 2	
Hvordan forstår vi partnerdynamikkerne i vold i nære relationer? Et litteraturstudie.....	25
Introduktion	25
Metode	27
Søgestrategi	27
Inklusions og eksklusions kriterier samt kvalitetsevaluering.....	27
Resumé af inkluderede studier	27
Resumé af målinger	27
Resultater.....	28
Diskussion	28
Begrænsninger	30
Delkonklusioner	30
Tabel 1.	31
Referencer.....	33
Kapitel 3	
Analyse af eksisterende data.....	35
A) Kærestevold	36
Resultater.....	36
Hovedfund	36
Delkonklusion	37
B) Profil(er) af udøvere	39
Resultater.....	39
Hovedfund	40
Delkonklusion	41
C) Profil(er) af voldsudsatte kvinder på krisecenter	42
Resultater.....	42
Hovedfund	43
Delkonklusion	43
D) Stalking	44
Resultater.....	44
Hovedpointer	45
E) Voldtægt	46
Hovedfund	46
Hovedpointer	46
Referencer.....	47
Kapitel 4	
Undersøgelse af fænomenet gensidig vold blandt danske fagpersoner.....	48
Forståelse af gensidig vold.....	50
Karakteristika ved den der udøver vold i parforholdet.....	52
Karakteristika ved den typiske voldsramte i et parforhold	55
Kendskab til indsatser/tilbud i forhold til vold i nære relationer	58
Hvordan kan indsatsen mod vold i nære relationer forbedres?.....	60
En helhedsorienteret og holistisk tilgang	60

Oplysning	61
Udbredelse.....	62
Kapitel 5	
Kvalitative interviews om pardynamikker i relation til voldsproblematikker	65
Metode	65
Procedure.....	65
Interviewguide	65
Etiske overvejelser	66
Deltagerinformation.....	67
Analyse	67
Identificerede hovedtemaer	68
Barndom	68
Intimitet	71
Belastninger	73
Grænseløshed	75
Miskommunikation	77
Tabuet	80
Refleksioner og analyse	82
Den dobbelt cirkulære effekt af volden	82
Psykisk vold: Den udefinerbare subjektivitet.....	84
Hjælpen: Kampen for at forstå	86
Begrænsninger og Styrker	90
Kapitel 6	
Sammenfatning	91
Psykisk vold eller lav tærskel for krænkelse?.....	92
Kærestevold: en nær relation?	93
Undgå trivialisering af den almindelige vold.....	93
Børnene: de største ofre	94
Specialiserede kompetencer.....	94
Brud med gamle traditioner	94
Ny terminologi	95
Konklusion	95
Kapitel 7	
Samlede anbefalinger på baggrund af rapporten.....	97
Bilagsliste (separat bind)	
Bilag A: Framing Mutual Violence.	
Bilag B: Understanding the Partner Dynamic of Intimate Partner Violence: a Review.	
Bilag C: Clinical and Personality Disorders in a Danish Treatment-Seeking Sample of Intimate Partner Violence Perpetra-	
tion.	
Bilag D: Metodisk fremgangsmåde for interviewene.	
Bilag E: Deltagerliste til Workshop.	
Bilag F: Præsentation: Vold i nære relationer.	
Bilag G: Gensidig Vold.	
Bilag H: Fremtidsværksted d. 10-11-2017 (noter).	
Bilag I: Ekspertfeedback.	
Bilag J: Fremtidsværksted: sammenfatning.	

Indledning

Denne rapport er blevet til på opdrag fra Ligestillingsafdelingen i Udenrigsministeriet, der på grundlag af den nationale handlingsplan til bekæmpelse af vold i nære relationer og i familien i foråret 2017 udbød en undersøgelse af de mønstre, der kendetegner indbyrdes vold, med henblik på at opnå mere viden på området, der kan bidrage til at bryde disse mønstre. Dialog mod Vold blev sammen med fire andre inviteret til at byde på opgaven. Dialog mod Vold har været projektleder på opgaven. Dialog mod Vold indgik samarbejdsaftale med Videnscenter for Psykotraumatologi på Institut for Psykologi, Syddansk Universitet, fremover refereret til som VfP, om gennemførelse af de fem konkrete delundersøgelser. VfP har løst opgaven ved at inddrage mange forskellige videnskilder, som hver især belyser forskellige aspekter ved feltet. De har 1) gennemgået forskningslitteraturen på området, 2) beskrevet den forståelsesmæssige ramme, som videnskabelig set bedst dækker området, 3) afgrænset området, 4) gennemført kvalitativ interviewundersøgelse af par, der udøver vold over for hinanden, 5) undersøgt de kliniske lidelser og personlighedsforstyrrelser hos voldsudøvere og voldsudsatte, 6) undersøgt forskellige faggruppers måder at opfatte indbyrdes vold på, 7) været i kontakt med førende, udenlandske forskere og modtaget deres feedback på materialet og 8) afholdt en særlig slags workshop, et fremtidsværksted, hvor mange forskellige aktører inden for området deltog og bidrog med ideer og forslag.

De har arbejdet systematisk gennem at følge bestemte metoder, som anbefales videnskabeligt. Disse metoder er ikke uddybet, da tidsrammen har været kort. I en særlig bilagsrapport kan den interesserede finde mere detaljerede beskrivelser af baggrundsmateriale og de metoder, der er anvendt.

De mange videnskilder, der er inddraget, kan give rapporten en lidt kalejdoskopisk karakter. En rejse rundt i et område, som interesserer mange, der arbejder indenfor voldsområdet. Der er mange problemstillinger, som kunne og burde uddybes meget mere. I et afsluttende afsnit og i anbefalingerne er de vigtigste resultater samlet. Det er håbet, at de vil kunne bidrage til en videreudvikling af området. To power point præsentationer, der findes i bilagsmaterialet, samler en del af de mange felter på en mere overskuelig og pædagogisk måde.

Den tyske digter, Bertold Brecht sagde engang: "Man har forstået et forhold, når man ved, hvordan man kan ændre det". Det er et motto, som vi håber, undersøgelsen vil bidrage til.

Læsevejledning

Rapporten indeholder syv kapitler, som behandler en række vidensfelter, der vedrører vold i nære relationer. I bilagene til rapporten findes to powerpoint præsentationer, der giver et overblik dels over forskningen generelt, dels over den forskning, vi har lavet om vold i nære relationer.

Kapitel 1 skitserer det videnskabelige grundlag for forskning i området. Hvordan skal den gribes an? Er der forståelser og metoder, som videnskabeligt er mere relevante end andre, når man vil belyse volden indefra, som den opleves hos parrene og deres omgivelser? Dette grundlag er afgørende for det efterfølgende skridt: hvilken forskning kan give os den forståelse, der er brug for, hvis vi vil forebygge vold i nære relationer og behandle de psykiske skadevirkninger. En engelsk version sendt til udenlandske forskere findes som bilag A.

Kapitel 2 er en systematisk forskningsoversigt over de undersøgelser, der har koncentreret sig om par, hvor der forekommer vold. Her viser forskningen at der meget symmetri udøvelsen af fysisk vold, og at udforskningen af samspillet mellem fysisk og psykisk vold endnu ikke er kommet rigtig i gang. En engelsksproget version findes som bilag B.

Kapitel 3 gennemgår danske undersøgelser, der belyser vold i nære relationer hos partnere, der ikke befinder sig i et etableret forhold: helt unge, der er begyndt at være kærester; par, der er gået fra hinanden og er forældre, og hvor manden stalker sin ekskone/-kæreste samt voldtægt, hvor langt størstedelen er såkaldt kontaktvoldtægt, hvor parterne kender hinanden i forvejen. Kendskab til disse tre typer af vold er vigtig i en samlet forståelse af vold i nære relationer. Kapitel 3 beskriver også to undersøgelser af hhv. gerningsmænd i behandling og kvinder på krisecentre. Disse to undersøgelser viser en meget høj forekomst af personlighedsforstyrrelser og kliniske lidelser, som er en vigtig baggrundsviden, når man vil planlægge behandling og indsatser overfor voldsudøvere og voldsudsatte, som søger hjælp. En engelsksproget artikel om voldsudøvere findes som bilag C.

Kapitel 4 beskriver en undersøgelse af danske faggrupper, som arbejder med vold i nære relationer.

Hvordan forstår de fænomenet og hvad er deres tanker om hvilke forbedringer, der kunne ske på området? I dette kapitel omtales *indbyrdes vold* som *gensidig vold*, da *gensidig vold* var begrebet som undersøgelsen bygger på.

Kapitel 5 rapporterer om en kvalitativ interviewundersøgelse af ni par, hvor der forekommer vold. Af undersøgelsen fremgår det, at volden indgår i parrenes dynamik og har sin egen historie, som hænger sammen med opvæksten, psykiske problemer, misbrug, aktuelle belastninger og flere andre forhold.

Kapitel 6 sammenfatter de foregående kapitler og **Kapitel 7** indeholder en række anbefalinger til mulige indsatser.

Kapitel 1

Rammesætning af indbyrdes vold og vold i nære relationer

Såvel nationalt som internationalt tager indsatser til bekæmpelse af vold i nære relationer normalt udgangspunkt i en klar skelnen mellem udsatte og udøvere. Det kan som udgangspunkt være fornuftigt at målrette indsatser til de særlige behov, som voldsudsatte kan have i den proces, hvor de erkender og gerne vil bryde med volden. På samme vis kan det være meningsfyldt med indsatser til udøvere, hvor målet er at erkende den voldelige adfærd og bryde med den.

International forskning peger imidlertid på, at en individbaseret tilgang er utilstrækkelig og bør erstattes af en mere omfattende forståelse af de mønstre, dynamikker og kontekstuelle forhold, der optræder ved udøvelsen af vold i familier og i nære relationer.¹

Vi ved, at partnervold oftest er indbyrdes, men der har indtil nu været et begrænset kendskab til omfanget og karakteren af den indbyrdes vold. Der er i dag tale om en stigende opmærksomhed på fænomenet, men på dansk grund har der ikke været en systematisk kortlægning, og kendskabet til den indbyrdes vold, voldens mønstre og konsekvenser er begrænset blandt de fagpersoner, der skal kunne agere og intervenere i forhold til volden. Der er derfor behov for videnskabelige undersøgelser, der kan afdække fænomenet og tilvejebringe den viden, som er nødvendig for at kunne differentiere mellem forskellige typer partnervold som grundlag for en målrettet indsats mod volden i sociale indsatser så vel som ved politiet, retssystemet, sundhedsvæsenet og Statsforvaltningen.

Hvad er indbyrdes vold? Hvilket videnskabeligt paradigme er det rigtige til at forstå fænomenet? Findes der en videnskabelig teori, der er særlig velegnet til at beskrive, hvad der sker ifm indbyrdes vold?

Indbyrdes vold er en samspilsproces, der foregår mellem mennesker, der oplever og fortolker hinandens intentioner og adfærd. Det *hermeneutiske videnskabsparadigme*¹ dækker menneskelig adfærd ud fra et meningsbærende perspektiv, som det er forskningens opgave at afdække og forstå.

Den *symbolske interaktionisme*² er den videnskabsretning, som bruges til at undersøge meningsbærende samspil mellem mennesker.

Der er betydelig både national og international interesse for området. Et sådant område skal undersøges med brugen af anerkendte videnskabelige paradigmer og metoder. Standarderne for godt videnskabeligt arbejde skærpes naturligt, når et emne er kontroversielt.

Hvem er omfattet af begrebet indbyrdes vold?

De fleste vil tænke på, at den indbyrdes vold foregår i *etablerede parforhold med børn*. På engelsk vil man ofte bruge udtrykket 'domestic violence', der signalerer at vold foregår i et hjem. Andre relaterede begreber på engelsk, der dækker det samme indhold er intimate partner violence (IPV) og mutual, bi-directional eller reciprocal violence. Hvis vi vil opnå en nuanceret forståelse af mønstre, dynamikker og kontekstuelle forhold, må afgrænsningerne præciseres og samtidig risikerer vi at afskære os fra vigtig viden, som findes i "naboområderne".

- 1) Der forekommer også vold hos mindre 'etablerede' par, der er ganske unge. *Kærestevold* begynder at opstå i 7. klasse, hvor mange gør deres første erfaringer som offer (>40%) eller gerningsmand (>25%) – eller begge dele ifølge en ny dansk undersøgelse der omfatter mere end 2990 elever⁴. I en stor norsk undersøgelse fandt man tilsvarende, at 43% af en gruppe unge med parforholdserfaringer og en gennemsnitsalder på 15 år havde oplevet en eller flere former for IPV⁵.
- 2) Vi ved fx, at omkring 2/3 af alle *voldtægter* begås af en person, ofret kender i forvejen, og at hovedparten af ofre er unge⁶⁻¹⁰. Vi ved også, at rigtig mange i denne gruppe er psykisk meget sårbare.
- 3) Når parforholdet er afsluttet, opstår der i en del tilfælde en aktiv forfølgelse og chikaneadfærd vendt mod ekspartneren. Vi har undersøgt en stor gruppe *stalkede mødre*, der blev udsat for mange former for chikane, hvoraf nogle optræder som henvendelser til myndighederne, chefer og andre. Udformningen, mængden og timingen af disse henvendelser afslører et chikanemønster, som ikke fremgår af den enkelte henvendelse. Vi fandt, at stalkingen har voldsomme fysiske, psykiske og sociale konsekvenser for mødrene¹¹ - og ligeledes for børnene¹².

Den omfattende viden vi har om de ovenfor nævnte grupper er vigtige elementer i den sammenhængende forståelse, som Ligestillingsministeriet har efterlyst.

Hvilke former for vold findes der?

Der har i tidens løb været mange "skrivebordsforslag" til inddelinger¹³, men nye avancerede, statistiske analysemetoder har hjulpet til en afklaring. Der findes grundlæggende fire former for vold i nære relationer: seksuel, psykisk, fysisk og omsorgssvigt (tilbageholden af ressourcer). De to første kan forekomme for sig selv, mens de to sidste optræder sammen med psykisk vold ifølge en ny dansk undersøgelse¹⁴.

Omfanget af indbyrdes vold

Mere end 200 undersøgelser fra hovedsageligt vestlige lande, har vist, at der i høj grad forekommer symmetri i voldsudøvelsen i nære relationer. I omkring halvdelen er begge parter voldelige og i omkring en fjerdedel er manden voldelig og i en fjerdedel er kvinde voldelig¹⁵. I et stort review baseret på 48 studier af parforhold med indbyrdes vold er kvinden i 4 ud af 5 undersøgelser den, der oftest begår vold¹⁶.

Effekten af kvinders partnervold er dog ikke symmetrisk med mænds partnervold. Mænd anvender oftere alvorlig vold og mænd er mindre udsat for skade. I vestlige lande estimeres kvinder at få påført dobbelt så mange skader, sammenlignet med mænd³³.

Straus analyserer det faktum, at kønssymmetrien mht indbyrdes vold har været undertrykt i den videnskabelige litteratur. Hans konklusion er, at mange forskere har medvirket til at fremhæve den mest udsatte gruppe af kvindelige volds ofre ved at fortie eller underkende eksistensen af en langt mere udbredt form for vold, hvor både mænd og kvinder er udøvere¹⁵.

Hvor udspiller indbyrdes vold sig?

Indbyrdes vold foregår ofte i et *dyadisk* system, dvs et parforhold, men hvis der er børn eller andre tætte relationer, er 'systemet' større. De, der direkte eller indirekte er *vidne til volden* (børn, familiemedlemmer, venner), påvirkes i høj grad af deres oplevelser¹⁷⁻¹⁹. Straus²⁰ fandt, at 13 % af stor gruppe unge amerikanere havde oplevet vold i hjemmet mellem de var 10 til 13 år. Hos 6 % havde

volden en kronisk karakter og i 2/3 var volden indbyrdes mellem forældrene. Halvdelen af de forældre, der slår deres partner, slår også deres børn²¹. Vi ved fra en stor metaanalyse, at det at overvære vold er lige så skadeligt som selv at blive slået¹⁷. At overvære vold i hjemmet udøvet af enten far eller mor kunne i en anden undersøgelse forudsige forekomsten af kærestevold i en undersøgelse af knap 2000 ældre skoleelever i North Carolina²³.

I ethvert samliv indgår der et match af to parter med forskellige præferencer, behov, personlighed og livsstil. I samlivet tages der hele tiden beslutninger om aktiviteter og fordelingen af ressourcer.

Disse beslutninger opstår på baggrund af bevidste eller ikke-bevidste forhandlinger mellem de to partnere/parter. Uforeneligheder vil uundgåeligt opstå fra tid til anden og kan give anledning til konflikter og destruktive samspilsmønstre, der kan udvikle sig til vold. Eksterne belastninger og psykologisk sårbarhed kan øge risikoen for eskalering af destruktive samspilsmønstre.

En voldsepisode eller et vedvarende voldsmønster kan kun forstås ved at undersøge adfærd, følelser og tanker hos begge parter i den samspilsproces, der udvikler sig over tid.

'Systemet' består af personer, som har en bagage med sig

Vi har alle en personlighedsstruktur og er formet af vores opvækst og det samspil, som vores forældre havde. Hertil kommer, hvad vi har været udsat for af belastninger og tidlige traumer (overgreb, sygdom, brud, ulykker mm). Vi er også præget af vores evner, uddannelse og succes'er, som spiller en rolle for vores selvfølelse og hvordan vi indgår i relationer med andre. En svær barndom med dårlige rollemodeller kan resultere i lave forventninger til gensidighed og respekt. Nogle mennesker har et stort behov for forudsigelighed og kontrol og andre udnytter deres partner og er ikke optaget af gensidighed. Psykologisk sårbarhed bevirker, at nogle reagerer med større affekt end andre på situationelle triggere i samspillet med andre. Alkohol, stofmisbrug og psykisk sygdom øger reaktiviteten og dermed den psykologiske sårbarhed.

Alle forhold har en vis mængde sociale og økonomiske ressourcer

Mængden af dagligdags stressorer og konflikt er større i familier med færre ressourcer. Stressorer fungerer som triggere for destruktivt samspil. En række grupper: unge, LGBT, etniske minoriteter og handicappede er ofte relativt fattige og/eller marginaliserede og er af samme grund udsat for

relativt flere konflikter om fordelingen af beskedne ressourcer. De er tillige udsatte for flere traumatiske begivenheder end de, der er ældre, heteroseksuelle, etniske danskere og ikke-handicappede³².

Typologier af (indbyrdes) vold – kan de bruges til noget?

Michael Johnson²⁴ har foreslået en typologi for vold med fire typer som omfatter patriarkalsk, senere kaldet 'intimate' terror, modstands-, situations- og separationsvold. Typologier kan være et relevant teoretisk udgangspunkt for en undersøgelse af fænomenet indbyrdes vold, da fokus på mønstre, partnerdynamik og kontekst er væsentligt. Som alternativ eller supplement til voldstypologier har flere amerikanske forskere forsøgt at identificere profiler for henholdsvis mandlige og kvindelige udøvere. Der kan i disse profiler identificeres nogle af de grupperinger og karakteristika, som også er fremtrædende i voldstypologierne.

Holtzworth-Monroe & Stuart²⁵ udviklede således en typologi baseret på mænds vold i parforhold. Den første type kaldte de 'Family-Only' kendetegnet ved et relativt lavt voldsniveau og at volden fandt sted i familien. Den anden type, 'Borderline/Dysphoric' havde mere alvorlig vold og vold udenfor familien. Mændene var følelsesmæssigt svingende, var afhængige af deres partnere, havde et højt aggressionsniveau, depressive og ængstelige træk, lav selvfølelse og en ængstelig tilknytning. De var bange for afvisning og blive forladt. Den tredje gruppe, 'Generelt-Voldelige/Antisociale' er ofte kriminelle, misbrugere, har lav empati og en distancerende tilknytning. De tre grupper er forskellige mht. verbal aggression, holdninger til vold og negative indstilling til kvinder, psykologisk kontrol og stofmisbrug. Typologien har kunnet forudsige om IPV behandlingen gennemføres og recidivisme flere år efter afsluttede forløb. Wray et al.²⁶ har vist, at langt de fleste par matchede hinanden indenfor hver gruppe.

Der er dog en række problemer forbundet med forskningen bag disse typologier: at man kun har oplysninger fra den ene part; af graden af kontrol udledes fra handlinger og ikke måles separat og hos begge parter. Følelsesmæssig vold inddrages ikke ved situationsvold som en måde at opnå kontrol på. Typerne hviler på sekundære data, dvs de ikke er udarbejdet og indsamlet til formålet, men fortolkes udenfor den rammesætning, de er fremkommet. De er aldrig testet med en gyldig metode til klassifikationsanalyse som fx latent klasse analyse, så de har karakter af hypoteser, der skal forklare *kønsparadokset i IPV*, at køn er urelateret til mild og moderat vold, men er forbundet

med den ekstreme vold, som ses på krisecentrene, på skadestuerne og hos politiet.

En langt enklere forklaring er, at vold strækker sig over et kontinuum mht omfang, trusselsgrad og skader/kvæstelser. Enkle, socialpsykologiske teorier om interpersonel magt²⁷ kan både forklare mandlig og kvindelig aggression. Utsigtede effekter af typologierne er, at den almindelige vold trivialiseres ("ikke så alvorlig") og socialpolitikken målrettes en minoritet, som af mange forskellige grunde (marginalisering, fattigdom, dobbeltdiagnoser, misbrug) er svære at hjælpe. I en stor New Zealandsk kohorteundersøgelse fortæller forskerne, at 'intimate terror' forekommer så sjældent, at det er svært for dem at finde pålidelige tal for forekomsten. Desuden fandt de, at der ikke var noget signifikante kønsforskelle i frygt for partneren, fysiske skader eller følelsesmæssig vold²⁸. Selv om begge køn udøver vold mod partner, og årsagerne til volden er de samme, så resulterer den vold, mændene udøver, i flere kvæstelser, flere drab og mere frygt. *Samlet set har typologier en meget begrænset værdi og de kommer til at blokere for en dyberegående og rigtig rammesætning af voldelige forhold.*

Årsagsrækkefølge og forskningstraditioner

Den mest udbredte antagelse er, at vold fører til fysiske og psykiske skader, men kausalitetsrækkefølgen kan også være omvendt: at psykiske problemer fører til psykisk og fysisk vold. Imidlertid har Murray Straus²⁹ gennemgået 91 empiriske undersøgelser, fra hovedsageligt vestlige lande, og fundet, at symmetri og indbyrdes voldsudøvelse er typisk i de parforhold, som involverer svær vold med kvæstelser og myndighedskontakt og som svarer til Johnsons 'intimate terror'.

Historisk set er der tale om to traditioner: en *feministisk*, der bruger data fra behandlingssteder og krisecentre, og en *epidemiologisk*, der undersøger større befolkningsgrupper. Den feministiske gren ser vold som udslag af patriarkatets magt, og den enkelte mands rå styrke og afmagtsfølelse, hvor volden bruges til at få kvinden til underkaste og indordne sig. Hverken befolkningsundersøgelserne eller 'behandlingsundersøgelserne' underbygger den traditionelle feministiske udlægning af hvilke køn, der primært udøver vold eller rammes af den. Samme tradition er heller ikke i stand til at forklare vold i homoseksuelle parforhold³⁰. Dette er ikke det samme som, at køn ikke har betydning for voldsdynamikken i et parforhold. Det er fx påvist, at økonomisk ulighed kønnene i mellem har afgørende indflydelse på voldsdynamikken³¹. Den feministiske tradition kan derfor godt bidrage til at forklare dynamikker, men den kan ikke stå alene.

Befolkningsundersøgelser tegner et helt andet billede af, at voldsudøvelse er almindeligt forekommende hos begge køn. Der er ikke tale om to vidt forskellige populationer; indbyrdes vold kan også beskrives på en mere kønsneutral måde, hvor fokus vendes mod udviklingen og dynamikken, når volden opstår og samtidig er det vigtigt, at den emotionelle vold inddrages og sidestilles med den fysiske vold. Hermed bliver vi også i stand til at bruge vores viden i ikke-heteroseksuelle parforhold og i andre marginaliserede grupper.

Set fra en psykotraumatologisk vinkel er stressor-variable som typen af vold af en relativt underordnet karakter, fordi den psykologiske nøgleoplevelse er den oplevede angst for at blive dræbt eller kvæstet, og fordi det er denne oplevelse, som udløser en lang række symptomer og sikkerhedsadfærd, dvs tilpasninger til den nye livssituation, hvor vold kan forekomme. Manden tillægges af feministiske forskere et stort kontrolbehov, der kan dække over angst, men *ingen har nogensinde undersøgt disse psykologiske dimensioner hos begge parter i voldelige forhold.*

Murray Straus¹⁵ har en meget vigtig pointe om kvinders vold, idet han argumenterer for, at hvis man kan stoppe kvinders vold mod mænd, vil man reducere mændenes vold mod kvinder. "Det er på tide at gøre en indsats for at udrydde vold i familien og ikke kun vold mod kvinder, fordi det er moralsk og juridisk nødvendigt og fordi det er vigtigt at beskytte kvinder. Den indsats må også inkludere vold begået af kvinder, som for det meste opfattes som uskadelig, fordi de fysiske kvæstelser er mindre end de skader, som mændene forårsager". Kvinders voldudøvelse er med til at legitimere mændenes voldudøvelse. "Når hun kan, så kan jeg også". Opretholder kvinderne en absolut grænse, en nultolerance, var vi kommet stykke fremad – tænk på forældres vold mod børn, hvor langt vi trods alt er kommet på 50 år. Her har et stort flertal accepteret en nultolerance holdning.

Delkonklusioner

- A) *Indbyrdes vold er et udbredt fænomen, som hidtil har fået meget lidt opmærksomhed – forskningsmæssigt og politisk.*
- B) *Ved at anvende begrebet gensidig eller indbyrdes vold åbnes for en mere dybdegående forståelse af voldsdynamik i parforhold, som lægger op til nye og mere hensigtsmæssige interventions- og forebyggelsesstrategier.*
- C) *Der er brug for øget fokus på psykisk vold.*

- D) Det er en vigtig forskningsmæssig opgave at undersøge udviklingen af vold i nære relationer ud fra samspillet mellem fysisk og psykisk vold.*
- E) Der er behov for et særligt fokus på børn, der udsættes for direkte eller indirekte vold, når der sættes ind overfor familien – for at reducere risikoen for negativ social arv.*
- F) Indbyrdes vold i nyetablerede forhold blandt unge bør gives opmærksomhed for at forhindre, at voldshandlinger bliver til vedvarende adfærdsmønstre.*

Referencer

- ¹ Radnitzsky, G. (1970). *Contemporary schools of metascience*. Göteborg: Akademiförlaget.
- ² Mead, G. H. (1934). *Mind, Self, and Society*. University of Chicago Press.
- ⁴ Karsberg, S.B., Bramsen, R.H., Lasgaard, M. & Elklit, A.: Prevalence and characteristics of dating violence among Danish 7th grade students. *Journal of Early Adolescence* (under review).
- ⁵ Hellevik, P. & Øverlien, C. (2016). Teenage intimate partner violence: Factors associated with victimization among Norwegian students. *Scandinavian Journal of Public Health*, 1-7. Doi: 10.1177/1403494816657264.
- ⁶ Elklit, A. & Shevlin, M. (2009). Sexual victimization as a risk factor for residential instability. *Public Health*, 123, 502-505.
- ⁷ Elklit, A. & Shevlin, M. (2010). General Practice Utilization After Sexual Victimization: A Case Control Study. *Violence against Women*, 16, 280-290.
- ⁸ Elklit, A. & Shevlin, M. (2011). Female Sexual Victimization Predicts Psychosis: A Case-Control Study Based on the Danish Registry System. *Schizophrenia Bulletin*, 37, 1305-1310.
- ⁹ Elklit, A. & Shevlin, M. (2010). Family structure as a risk factor for sexual victimization. *Archives of Sexual Behavior*, 39, 1375-1379.
- ¹⁰ Elklit, A. & Shevlin, M. (2013). Sexual Victimization and Anxiety and Mood Disorders: A Case Control Study Based on the Danish Registry System. *Irish Journal of Psychological Medicine*, 30, 119-124.
- ¹¹ Schandorf, S. & Elklit, A. (2013). *Med barnet som gidsel – stalking af mødre*. (pp 1-75). Odense: Videnscenter for Psykotraumatologi.
- ¹² Vangsgaard, L. A. G., Olsen, A. S. W., & Elklit, A.: How Does Secondary Stalking Affect Children? – A Pilot Study. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, submitted.
- ¹³ *Child Abuse & Neglect*, 29(5), 413-620. May 2005, Special issue.
- ¹⁴ Armour, C., Elklit, A. & Christoffersen, M. N. (2014). A Latent Class Analysis of Childhood Maltreatment: Identifying Abuse Typologies. *Journal of Loss and Trauma*, 19, 23-39.
- ¹⁵ Straus, M. A. (2010). Thirty Years of Denying the Evidence on Gender Symmetry in Partner Violence: Implications for Prevention and Treatment. *Partner Abuse*, 1, 332-362.
- ¹⁶ Langhinrichsen-Rohling, J., Misra, T. A., Selwyn, C. & Rohling, M. L. (2012). Rates of Bidirectional Versus Unidirectional Intimate Partner Violence Across Samples, Sexual Orientations, and Race/Ethnicities: A comprehensive Review. *Partner Abuse*, 3, 199- 230.
- ¹⁷ Kitzmann, K. M., Gaylord, N. K., Holt, A. R. & Kenny, E. D. (2003). Child witnesses to domestic violence: a meta-analytic review. *Journal of Consulting & Clinical Psychology*, 71, 339-52.
- ¹⁸ Vang, M., Skøtt, L., Troensegaard, A. & Elklit, A. (2015): *Når livet slår fra sig – en eksplorativ undersøgelse af børn på krisecenter*. (pp 1-80). Odense: Videnscenter for Psykotraumatologi.
- ¹⁹ Christiansen, D., Bak, R. & Elklit, A.: Secondary victims of rape. *Violence and Victims*, 27, 246-

262, 2012.

²⁰ Straus, M. A. (2009). Violence between parents reported by male and female university students: prevalence, severity, chronicity and mutuality. *Journal of Aggression, Conflict and Peace Research*, 1, 4-12.

²¹ Hamel, J. (2009). Gender inclusive systemic treatment of intimate partner abuse (GIST). *Journal of Aggression, Conflict and Peace Research*, 1, 71-76.

²² English, D., Marshall, D. & Stewart, A. (2003). Effects of family violence on child behavior and health during early childhood. *Journal of Family Violence*, 18, 43-57.

²³ Foshee, V., Bauman, K. & Linder, F. (1999). Family violence and the preparation of adolescent dating violence: Examining social learning and social control processes. *Journal of Marriage and the Family*, 61, 331-342.

²⁴ Johnson, M. (1995). Patriarchal terrorism and common couple violence: Two forms of violence against women. *Journal of Marriage and the Family*, 57, 283-294.

²⁵ Holtzworth-Munroe, A. & Stuart, G. L. (1994). Typology of male batterers: Three subtypes and the differences among them. *Psychological Bulletin*, 116, 476-497.

²⁶ Wray, A. M., Hoyt, T., Gersttle, M. & Leitman, B. (2015). Abuse Issues and Parenting. Examining Intimate Partner Violence Types in a Diverse Sample of Court-Referred Parenting Dyads. *Journal of Child Custody*, 12, 248-272.

²⁷ French, J. R. P., Jr. & Raven, B. (1959). The bases of social power. In D. Cartwright (Ed.), *Studies in social power* (pp 150-167). Ann Arbor: Institute of Social Research.

²⁸ Fergusson, D. (2005). Rejoinder. *Journal of Marriage and the Family*, 67, 1131-1136.

²⁹ Straus, M. A. (2011). Gender symmetry and mutuality in perpetration of clinical-level violence: Empirical evidence and implications for prevention and treatment. *Aggression and Violent behavior*, 16, 279-288.

³⁰ Letellier, P. (1994). Gay and Bisexual Male Domestic Violence Victimization: Challenges to Feminist Theory and Responses to Violence. *Violence and Victims*, 9, 95-106.

³¹ European Union Agency for Fundamental Rights. 2014. *Violence against women: an EU-wide survey*. Luxembourg: Author.

³² Bjørge, T. (2003). Violence against Ethnic and Religious Minorities. In: Heitmeyer W., Hagan, J. (eds). *International Handbook of Violence Research* (pp. 785-799) Dordrecht: Springer.

³³ Archer J. (2000) Sex Differences in Aggression Between Heterosexual Partners: A Meta-Analytic Review. *Psychological Bulletin*. 126(5); 651-80.

Kapitel 2

Hvordan forstår vi partnerdynamikkerne i vold i nære relationer? Et litteraturstudie

Introduktion

Kontroversen om indbyrdes vold og særligt kvinders vold mod deres mandelige partnere, kan spores tilbage mere end tre årtier¹. I denne tid har stærke modsatrettede kræfter mellem feministiske teoretikere og forskere i familiekonflikter ført heftige diskussioner om kvindens rolle i partnervold². En stor del af kontroversen kan forklares ud fra udvælgelsen af deltagere i de fleste studier. Forskere i familiekonflikt har typisk udført epidemiologiske studier med repræsentative nationale udsknit af befolkningen, hvorimod feministiske forskere har studeret kvindelige ofre på krisecentre og mandlige udøvere i behandling²⁻⁴. Disse to former for forskning kan siges at have ikke-overlappende populationer, som argumenteret af Johnson⁵.

En anden kontrovers omhandler måden indbyrdes partnervold er blevet målt, særligt brugen af *Conflict Tactic Scale (CTS)*⁶. Brugen af CTS (eller CTS2) til dokumentation af indbyrdes vold gør det ikke muligt at vurdere, om den indbyrdes vold blev indledt af en 'primærudøver' og et offer i selvforsvar, eller af to ligestillede og udøvende partnere. Ligeledes vurderer den heller ikke, hvilken påvirkning den udøvede vold har⁷.

En tredje grund til uenighed er forståelsen af konceptet 'indbyrdes' vold. I undersøgelsen af indbyrdes vold blev det tydeligt for forfatterne, at en fælles terminologi for fænomenet lader til at mangle. I litteraturen bliver konceptet refereret til som 'mutual'⁸, 'bidirectional'⁹ og 'gender symmetry'⁴ for blot at nævne et par stykker. Ydermere lader det ikke til, at en definition af konceptet 'indbyrdes vold' eksisterer. Betyder *gensidig* eller *indbyrdes* samme grad og intensitet af vold? Samme type af vold? (f.eks. fysisk og/eller psykisk) og skal det forekomme samme dag? På samme tidspunkt? Dette er blot nogle af de spørgsmål, som begrænser diskussionen om indbyrdes vold.

Til trods for disse udfordringer, er der i dag evidens for, at den mest almindelige form for vold i nære relationer er indbyrdes². I et meta-analytisk litteraturstudie omkring kønsforskelle imellem

heteroseksuelle partnere, dokumenterede Archer² to hovedfund: (1) kvinder udøver oftere fysisk aggression mod en partner end mænd; og (2) mænd er mere tilbøjelige til at påføre skade end kvinder.

Til trods for den voksende dokumentation at indbyrdes vold, fortsætter officielle instanser med at adressere indsatsen til *vold mod kvinder*. I deres seneste rapport foreslår the World Health Organization¹⁰ evidensbaserede retningslinjer mod intim partnervold og seksuel vold *mod kvinder*. I rapporten står der: " *Although men are also victims of partner violence and sexual assault, these guidelines focus on women, because they experience more sexual violence, more severe physical violence, and more coercive control from male partners.*"¹⁰. Derved anerkender WHO mandlige ofre for vold, men giver ikke konceptet 'indbyrdes vold' opmærksomhed. WHO's standpunkt skal forstås ud fra de varierende normer for ligestilling og økonomiske ressourcer. Som foreslået af Archer², er vold mod kvinder mere almindeligt i lande med lav ligestilling mellem kønnene, hvorimod indbyrdes vold vil forekomme, når kvinder ikke er underlagt tvang fra deres mænd eller familier og når de er økonomisk uafhængige af mænd. Dette vil betyde en mere ligestillet partnerdynamik med mindre tvang og kontrol, særligt i vestlige samfund. Ikke desto mindre er vold i nære relationer fortsat et stort problem for folkesundheden¹¹. Dette problem rejser en række spørgsmål om partnerdynamikker, og hvordan de interagerer i forhold til vold i nære relationer.

Et stærkt indlæg i debatten kommer fra Murray Straus, der argumenterer¹² for, at de som hævder, at der er kønssymmetri i indbyrdes vold, gør det på baggrund af antallet af voldshandlinger, hvorimod de som modsætter sig at indbyrdes vold har noget at gøre med kønssymmetri, gør det på baggrund af voldens effekt på offerene, dvs. når kvinder bliver mere skadet end mænd. Frem til i dag har mere end 200 studier undersøgt indbyrdes vold¹², men nærmest ingen opmærksomhed er blevet givet til den faktiske dybde i vold i nære relationer. Ved kun at fokusere på ensidig vold, typisk mænds vold mod kvinder, er der væsentlige implikationer i forhold til forskning, risikovurderinger og behandling¹³. Før vi kan tilbyde effektive behandlingstilbud, som reducerer volden og varetager dens konsekvenser, må både forskning og klinisk praksis fokusere på det holistiske perspektiv i relationen¹³. Derfor er målet med dette litteraturstudie at identificere og undersøge forskning, som involverer både den mandlige og kvindelige partner hos par, som oplever problemer med vold i relationen.

Metode

Søgestrategi

En grundig litteratursøgning blev gennemført i de elektroniske databaser PubMed og PsycINFO. Nøgleord i søgningen var *mutual* og/eller *bidirectional* og var linket til *domestic violence/* eller *emotional abuse/* eller *intimate partner violence/* eller *partner abuse/* eller *physical abuse*.

De elektroniske databaser identificerede 452 publikationer af interesse og yderligere tre blev identificeret manuelt. Dette litteraturstudie indeholder alle studier der opfylder inklusionskriterierne, som er kendt af forfatterne, men det er usandsynligt, at det dækker alle gennemførte studier.

Inklusions og eksklusions kriterier samt kvalitetsevaluering

Dette litteraturstudie inkluderer kun peer-reviderede artikler udført med kvantitativ dataanalyse. Hovedkriteriet for inklusion er konceptet om indbyrdes vold. Derfor indeholder dette litteraturstudie kun studier, hvor begge partnere deltog i undersøgelsen.

Resumé af inkluderede studier

Søgeprocessen resulterede i ni identificerede studier til gennemgang: et omhandlende gensidighed i offerrollen; fem som undersøger risiko og prædikative faktorer (hvoraf to hovedsageligt undersøger etniske forskelle); et som undersøger forskelle mellem indbyrdes og ikke- indbyrdes voldelige par; og to som undersøger typologier/risikoprofiler af voldelige par.

Resumé af målinger

Alle undtagen to af de inkluderede studier benyttede CTS. Fem studier inkluderede andre validerede psykologiske skalaer, imens de resterende brugte skemaer konstrueret til undersøgelsen. En gennemgang af de brugte målinger kan ses i Tabel 1.

Resultater

Det vurderes ikke hensigtsmæssigt at gennemgå hele den videnskabelige fremstilling af studiets resultater. Den videnskabelig gennemgang vil i stedet kunne findes i bilag B, og diskussionen vil derfor indeholde et sammendrag af resultaterne.

Diskussion

Når både den mandlige og kvindelige partner er inkluderet i undersøgelsen af partnervold, lader fundene til at være i overensstemmelse med de metaanalytiske fund fra Archer². Overordnet lader indbyrdes vold til at være den mest almindelige form for vold i nære relationer^{8, 9, 14-16}, hvor kvinder en anelse oftere er aggressive end mænd^{14,15}, og kvinder er mere udsatte for skade^{9, 16, 17}.

To studier modsiger tidligere fund angående kønsbilledet af udsatte for skade. Anderson¹⁴ fandt en anelse højere viktimisering blandt mænd, mens Capaldi and Owen¹⁵ fandt, at næsten dobbelt så mange mænd rapporterede en vis grad af fysisk skade (målt i antallet af fysiske skader), sammenlignet med kvinderne, dog var kvinderne udsat for flere tilfælde af mere alvorlige skader.

Interessant nok, var mænd ikke i højere risiko for skade, når de selv var aggressive over for en partner, ej heller når deres partnere var aggressive over for dem. Derimod var kvinder i større risiko for skade, når de selv var hyppigt fysisk aggressive mod en partner¹⁵. Vivian and Langhinrichsen-Rohling⁹ fandt derimod ingen forskelle i graden af fysisk viktimisering mellem mænd og kvinder i deres rapporteringer.

Risikofaktorer associeret med indbyrdes vold i nære relationer for både mænd og kvinder, inkluderer: *etnicitet*^{8, 14, 18}, *depression*^{14, 18}, *selvtillid*¹⁴, *misbrug*^{7, 14, 17, 18}, *impulsivitet*^{7, 18}, *antisocial adfærd*^{15, 19}, *alder*^{7, 18}, *boform*^{7, 18} og *inter-etniske forhold*⁷. Derudover er *lav verbal IQ i barndommen* positivt associeret med vold i nære relationer for drenge¹⁹.

Capaldi and Owen¹⁵ fandt signifikant højere niveau af antisocial adfærd mellem par som er indbyrdes voldelige. Anderson¹⁴ fandt, at depression er forbundet med både udøvelse og viktimisering af vold i nære relationer, hvorimod misbrug kun er forbundet med viktimisering. Dette fund er modsatrettet McCarroll et al.¹⁷, som fandt at både ofre og udøvere havde tendens til at drikke mere i ikke- indbyrdes voldelige hændelser. Når kun udøverne drak, var antallet af hændelser med volde-

ligt misbrug omkring fire gange højere end i ikke- indbyrdes voldelige forhold. Ydermere var indbyrdes vold forbundet med lavt selvværd for begge køn; det samme galt for kvinder, som kun var "udøvere". Interessant nok indikerer longitudinelle studier, at par som er involveret i indbyrdes vold er mere tilbøjelige til at fortsætte et mønster med vold i relationen, sammenlignet med par som rapporterer ensidig vold⁸.

I henhold til risikoprofiler og typologier identificerede Lewis, Sullivan²⁰, at forhold med indbyrdes vold havde det højeste niveau af tilknytningsangst og tilknytningsundgåelse samt færrest økonomiske ressourcer i forholdet og det højeste oplevede niveau af partner utroskab. Ydermere, havde indbyrdes vold i nære relationer det højeste niveau af depressive symptomer, stress og fjendtlighed sammenlignet med andre profiler for vold i nære relationer. Mere specifikt identificerede Wray et al.²¹ typologigrupper (familie-kun undergruppe, Borderline/Dependent (B/D) undergruppe og general vold/antisocial (GV/A) undergruppe). Den mest almindelige form var 'familie-kun' undergruppen. Wray et al.²¹ argumenterer for, at en kombineret model, som tager både individuelle og dyadiske faktorer i betragtning, bedst kan forklare den overordnede varians af vold i nære relationer. De fandt at 'familie-kun' kvinder udøver signifikant flere fysisk overgreb og påfører mere skade end 'familie-kun' mænd. For GV/A undergruppen påfører mænd mere skade end kvinder, men ingen forskel er fundet for udøvelsen af vold. Der var ingen signifikant forskel mellem mænd og kvinder i B/D undergruppen.

De fund, som er gjort af Wray et al.²¹, støtter argumenter, som Fergusson, Horwood og Ridder²² er kommet med baseret på deres anerkendte Christchurch Health and Development Study. Fergusson et al.²² mener, at Johnsons fokus på 'intim terrorisme' og hans afvisning af andre typer af vold (fx ensidig vold fra manden eller kvinden indenfor gruppen af almindelig situationsvold) medfører, at en fokusering på en minoritet af ekstrem vold og en ignorering af majoritetens behov, som falder udenfor dette ekstrem²³. Fergusson et al.²² viser, at hovedparten af vold i nære relationer, der stammer fra mænd og kvinder er ens, men i minoritetstilfælde af ekstrem vold dominerer mænd. Tilsvarende fandt Wray et al.²¹ matchende undergrupper af 'familie-kun' vold, som værende den mest almindelige forekommende (47,3%), hvor kvinder udøver flere fysiske overgreb og påfører mere skade, mens at i GV/A undergruppen, påfører mænd mere skade. Fund som disse medfører, at Fergusson et al.²² argumenterer, at for majoriteten af sager om vold i nære relationer bør det overordnede fokus i tilbud være adresseret til folk i forhold, som er kendetegnet af indbyrdes vold og konflikt.

Begrænsninger

Til trods for styrken ved at inkludere både den mandelige og kvindelige partner, når indbyrdes vold undersøges, har dette litteraturstudie adskillige begrænsninger. Overordnet er studierne kendetegnet ved små effektstørrelser og udvælgelsen af deltagere gør det svært at generalisere resultaterne. Undersøgelserne benytter selvrapporteringer, som gør resultaterne følsomme overfor bias og ydermere er der behov for at replikere resultaterne.

Alle undtagen to af studierne benytter CTS. Selv når begge partnere er inkluderet i studiet, dækker CTS ikke dynamikken i indbyrdes vold og det er derfor usandsynligt, at kompleksiteten af partner-vold bliver afdækket.

Delkonklusioner:

- Indbyrdes vold er den mest almindelige form for vold i nære relationer.
- Skadesomfanget afhænger af egen aggressivitet for kvinder.
- Risikofaktorer forbundet med indbyrdes vold for begge køn inkluderer: Etnicitet, depression, selvtillid, misbrug, impulsivitet, antisocial adfærd, alder, borform, interetniske forhold. Desuden er lav IQ målt i barndommen, associeret med vold i nære relationer for mænd.
- Fysisk vold er afhængig af pardynamikken (folk med lignende personlighedsstrukturer og voldsproblematikker indgår i samme relationer).
- Psykisk vold og det dynamiske samspil mellem fysisk og psykisk vold er sjældent undersøgt.

#	Studie	Design	Population	Evalueret af indbyrdes vold	Indbyrdes vold	Faktor
1	Vivian & Langhinrichsen-Rohling, 1994.	CS	N = 57, kliniske par i terapi.	Tilpasset-CTS, SVPC, DAS, CEC, BDI.	Kvinder er mere udsat for skade og er mere negativt påvirket af partnerens fysiske aggression end mænd er.	Er 'tovejs' voldelige par gensidigt viktimiseret?
2	Capaldi & Owen, 2001.	LS	159 unge mænd i risiko for antisocial adfærd + deres kvindelige partnere (N = 318).	CTS, skade, CBC, Adult Behavior Checklist.	Fund indikerer ligheder på tværs af køn.	Association mellem hyppig indbyrdes fysisk aggression, skade og frygt.
3	Anderson, 2002.	CS	Delprøve af 7395 gifte og samlevende heteroseksuelle par. Indbyrdes voldelige par (N = 474).	Selv-administreret spørgeskemaer + CES-D.	Association mellem indbyrdes vold og depression er stærkest for kvinder.	Forholdet mellem udøvelse og viktimisering af vold samt depression, selvværd og misbrug.
4	McCarroll et al., 2004.	CS	N = 20,959 (kvinder: 63.4 %) soldater i den amerikanske hær og deres hustruer.	CRC fra ACR. Selv-administrerede spørgsmål.	39% af tilfældene var indbyrdes overgreb som fandt sted samme dag.	Association mellem vedvarende hændelser af ikke-indbyrdes og indbyrdes vold for soldater i perioden 1998-2002.
5	Field & Caetano, 2005	LS	1,635 par (N = 3,270) fra et epidemiologisk udsnit af den amerikanske befolkning.	Standardiserede interviews; MPV, CPA; eksponering overfor forældres vold; alkohol. CTS.	Indbyrdes partner vold var den mest almindelige form.	IPV prædiktorer: etnicitet, alkohol, overgreb i barndommen og alder.
6	Lussier, Farrington & Moffitt, 2009.	LS	N = 202 mænd fra Cambridge + deres kvindelige partnere.	Revideret-CTS, Mill Hill Vocabulary Scale, og selv-konstruerede mål.	Udøvelse og viktimisering havde relativt høj forekomst, volden var hovedsageligt indbyrdes og mænd var mere tilbøjelige til at være ofre end udøvere. Et kriminelt miljø øgede risikoen for IPV.	Risikofaktorer i barndommen blandt mænd.
7	Chartier & Caetano, 2012.	CS	Inter-etniske, hvide, sorte, and latinsamerikanske par (n = 1.556)	CTS and selv-konstruerede mål.	Inter-etniske par er i større risiko for indbyrdes IPV. Civilstand, parrets alder, mændenes alkoholforbrug og	IPV og alkoholproblemer blandt inter-etniske og intra-etniske par.

					kvindernes impulsivitet er prædiktorer for IPV.	
8	Wray et al., 2015.	LS	N = 112 voldelige partner dyader.	CTS2, MCMI-III.	Indbyrdes vold var den mest almindelige form for IPV og partnere var mere tilbøjelige til at matchende undergrupper.	Holtzworth-Munroe og Sturarts typologi undersøgt blandt forældre dyader henvist af domstolen.
9	Lewis et al., 2017.	LS	291 gravide par i teenagealderen.	Modificeret CTS2, CES-D, perceived stress scale, Brief Symptoms Inventory (hostility), Toughness subscale of the Masculine Role Norm Scale, selv-konstruerede mål.	Indbyrdes partner vold blev identificeret hos 7%. Par med indbyrdes vold havde de mest usunde forhold og psykologiske karakteristikker.	Profiler af par med IPV.

Tabel 1. ACR: Army Central Registry; BDI: Beck Depression Inventory; CBS: Controlling Behavior Scale; CEC: Conflict Emotion Checklist; CES-D: Center for Epidemiological Studies Depression Scale; CPA: childhood physical abuse; CRC: Case Review Committee; CS: Cross-Sectional Study; CTS: Conflict Tactic Scale (Revised: CTS2); DAS: Dyadic Adjustment Scale; IPV: Intimate partner violence/Intim partner vold; MPV: Mutual Partner Violence; MCMI-III: Millon Clinical Multiaxial Inventory (3rd edit); SVPC: Spouse Verbal Problem Checklist.

Referencer

1. Saunders DG. When battered women use violence: husband-abuse or self-defense? *Violence and Victims*. 1986;1(1):47-60.
2. Archer J. Sex Differences in Aggression Between Heterosexual Partners: A Meta-Analytic Review. *Psychological Bulletin*. 2000;126(5):651-80.
3. Langhinrichsen-Rohling J. Controversies Involving Gender and Intimate Partner Violence in the United States. *Sex Roles* 2010;62:179-93.
4. Straus MA. Thirty years of denying the evidence on gender symmetry in partner violence: Implications for prevention and treatment. *Partner Abuse*. 2010;1(3):332-62.
5. Johnson MP. Patriarchal terrorism and common couple violence: Two forms of violence against women. *Journal of Marriage and the Family*. 1995;57(2):283-94.
6. Straus MA. Measuring intrafamily conflict and violence: Conflict Tactics Scales. *Journal of Marriage and the Family*. 1979;41:75-88.
7. Chartier KG, Caetano R. Intimate partner violence and alcohol problems in interethnic and intraethnic couples. *Journal of Interpersonal Violence*. 2012;27(9):1780-801.
8. Field CA, Caetano R. Longitudinal model predicting mutual partner violence among White, Black, and Hispanic couples in the United States general population. *Violence and Victims*. 2005;20(5):499-511.
9. Vivian D, Langhinrichsen-Rohling J. Are bi-directionally violent couples mutually victimized? A gender-sensitive comparison. *Violence and Victims*. 1994;9(2):107-24.
10. WHO. Responding to intimate partner violence and sexual violence against women: WHO clinical and policy guidelines. World Health Organization; 2013 2013.
11. European Union Agency for Fundamental Rights. Violence against women: an EU-wide survey. Luxembourg: Publications Office of the European Union: European Union Agency for Fundamental Rights; 2014.
12. Straus MA. Gender symmetry and mutuality in perpetration of clinical-level partner violence: Empirical evidence and implications for prevention and treatment. *Aggression and Violent Behavior*. 2011;16(4):279-88.
13. Bates EA. Current controversies within intimate partner violence: Overlooking bidirectional violence. *Journal of Family Violence*. 2016;31(8):937-40.
14. Anderson KL. Perpetrator or victim? Relationships between intimate partner violence and well-being. *Journal of Marriage and Family*. 2002;64(4):851-63.
15. Capaldi DM, Owen LD. Physical aggression in a community sample of at-risk young couples: gender comparisons for high frequency, injury, and fear. *Journal of family psychology: JFP : Journal of the Division of Family Psychology of the American Psychological Association (Division 43)*. 2001;15(3):425-40.
16. McCarroll JE, Ursano RJ, Fan Z, Newby JH. Patterns of Mutual and Nonmutual Spouse Abuse in the U.S. Army (1998-2002). *Violence & Victims*. 2004;19(4):453-68.
17. McCarroll JE, Fan Z, Bell NS. Alcohol use in nonmutual and mutual domestic violence in the U.S. Army: 1998-2004. *Violence & Victims*. 2009;24(3):364-79.
18. Caetano R, Vaeth PA, Ramisetty-Mikler S. Intimate partner violence victim and perpetrator characteristics among couples in the United States. *Journal of Family Violence*. 2008;23(6):507-1
19. Lussier P, Farrington DP, Moffitt TE. Is the antisocial child father of the abusive man? A 40-year prospective longitudinal study on the developmental antecedents of intimate partner violence. *Criminology: An Interdisciplinary Journal*. 2009;47(3):741-80.

20. Lewis JB, Sullivan TP, Angley M, Callands T, Divney AA, Magriples U, et al. Psychological and relational correlates of intimate partner violence profiles among pregnant adolescent couples. *Aggressive behavior*. 2017;43(1):26-36.
21. Wray AM, Hoyt T, Gerstle M, Leitman B. Examining intimate partner violence types in a diverse sample of court-referred parenting dyads. *Journal of Child Custody: Research, Issues, and Practices*. 2015;12(3-4):248-72.
22. Fergusson DM, Horwood L, Ridder EM. "Partner violence and mental health outcomes in a New Zealand birth cohort": Rejoinder. *Journal of Marriage and Family*. 2005;67(5):1131-6.
23. Johnson, M. (1995). Patriarchal terrorism and common couple violence: Two forms of violence against women. *Journal of Marriage and the Family*, 57, 283-294.

Kapitel 3

Analyse af eksisterende danske data om vold i nære relationer

Introduktion

I følgende kapitel har forfatterne valgt at inddrage data fra danske undersøgelser, der belyser vold i nære relationer hos partnere, der ikke befinder sig i et etableret forhold: helt unge, der er begyndt at være kærester; par, der er gået fra hinanden, og er forældre sammen, og hvor manden stalker sin ekskone/-kæreste samt voldtægt, hvor langt størstedelen er såkaldt kontaktvoldtægt, hvor parterne kender hinanden i forvejen. Kendskabet til disse tre typer af vold er vigtig i en samlet forståelse af vold i nære relationer. Kapitlet beskriver også to undersøgelser af hhv. gerningsmænd i behandling og kvinder på krisecentre. Disse to undersøgelser viser en meget høj forekomst af personlighedsforstyrrelser og kliniske lidelser, som er en vigtig baggrundsviden, når man vil planlægge behandling og indsatser overfor voldsudøvere og voldsudsatte, som søger hjælp.

A) Kærestevold

Videnscenter for Psykotraumatologi har i Danmark gennemført et omfattende studie omhandlende kærestevold i 7. Klasse¹. Formålet var at undersøge prævalensen, karakteren og de relaterede kønsforskelle ved kærestevold. Alle danske folke- og privatskoler blev inviteret til at deltage i undersøgelsen. I alt deltog 86 skoler i undersøgelsen med 2.910 elever/deltagere.

Studiet undersøgte psykisk og fysisk vold med inspiration fra *Safe Date Psychological Abuse Victimization*² og *National Intimate Partner and Sexual Violence Survey*³, samt seksuel vold med inspiration fra *Sexual Experience Survey*⁴. Der blev desuden indsamlet relevante deskriptive informationer: køn, alder, kæresteerfaringer, seksuelle erfaringer og brug af porno.

Resultater

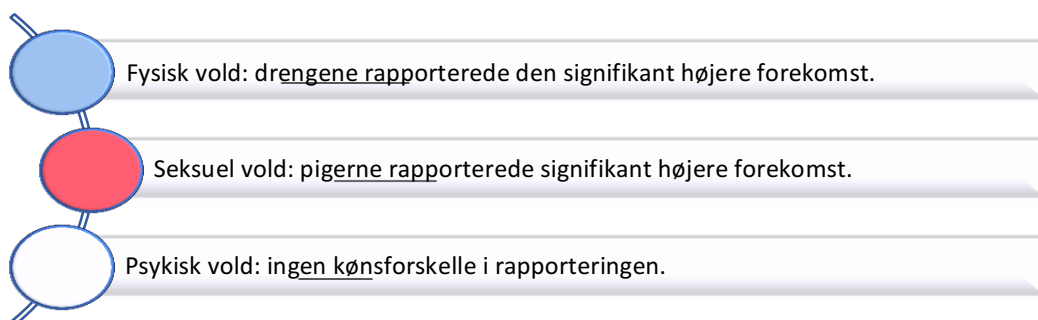
Forekomsten af oplevet psykisk vold fra en kæreste (39,9%) var signifikant højere end fysisk vold (11,2%) og seksuel vold (10,6%). Derudover var forekomsten af rapporteret udført vold mod en kæreste højere for psykisk vold (24,9%) end for fysisk vold (6%) og seksuel vold (2,1%). Der synes altså at være en markant forskel enten i opfattelsen af volden eller i rapporteringen af vold.

Hovedfund

I alt rapporterede 41,7% af eleverne, at de har været ofre for mindst én voldsepisode.

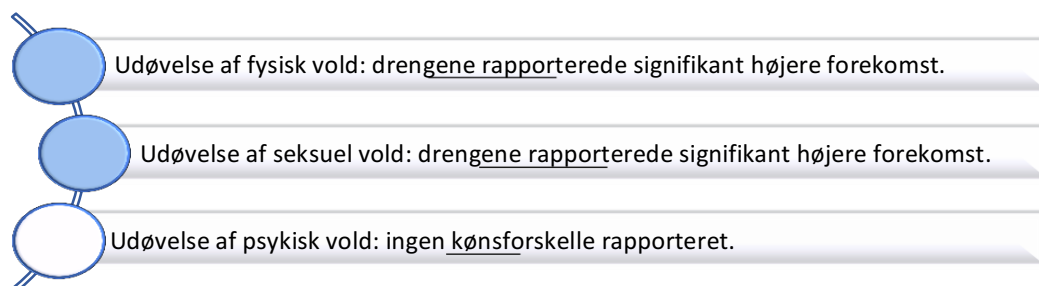
I undersøgelsen blev der fundet signifikante kønsforskelle i de overordnede volds kategorier:

Eksposering overfor vold

Udøvelse af vold

Derudover fandt undersøgelsen signifikante kønsforskelle i udøvelsen af de overordnede voldskategorier.

Delkonklusion

Forekomsten af kærestevold blandt helt unge teenagere synes at være høj i Danmark. Disse resultater stemmer overens med tidligere studier, som har undersøgt kærestevold blandt ældre teenagere⁵. Dette vidner om, at voldsmønstre allerede er til stede i den tidlige ungdom. Dette har frem til i dag været et overset problem blandt danske unge, hvilket også kom til udtryk i undersøgelsen opstart, hvor flere lærere og forældre bekymrede sig over at spørgsmålene ikke var alderssvarende. Resultaterne bevidner dog om det modsatte, og problematikken fortjener øget opmærksomhed for at undgå udviklingen af et voldeligt mønster overfor eventuelle fremtidige partnere.

Et interessant fund i undersøgelsen var uoverensstemmelsen mellem drengenes og pigernes rapportering af 'offer' og 'udøvelse' af vold. Flere drenge rapporterede, at de havde været ofre for fysisk vold, men samtidig var det drengene, der rapporterede om højest udførsel af fysisk vold. Der må altså være nogle metodiske eller kulturelle faktorer, som medfører under- eller overrapportering fra ét køn, og som indeholder vigtig information om kønsroller og opfattelsen af offer/udøvelse af vold. Forskning har tidligere indikeret, at der på et vist niveau er en samfundsmæssig accept af pigers romantiske aggression⁶. Derfor opfatter visse piger måske ikke deres egen aggression som vold, men det gør drengene som eksponeres for den. Der er behov for mere forskning inden for dette område for at kunne sige mere om kønsrollers betydning for opfattelse af vold allerede i 7. klasse.

Hovedpointer i et ligestillingsperspektiv

- Der er høj forekomst af kærestevold allerede i den tidlige ungdom. Flere drenge lader til at være udsat for fysisk vold, hvorimod piger udsættes for mere seksuel vold.
- Undersøgelsen viste en skævvridning i offer/udøver rapporteringen af fysisk vold mellem drenge og piger, hvilket antyder en forskel i den kønsmæssige opfattelse af kønsroller og partnervold mellem kønnene.
- Øget opmærksomhed allerede i den tidlige ungdom bør skærpes for at forhindre den videre udvikling af voldsmønstre i intime relationer blandt unge.

B) Profiler af voldsudøvere

VfP har analyseret data fra DMV som bygger på 611 profiler af voldsudøvere, som var i behandling hos DMV i perioden maj 2010 til september 2014⁷ se Bilag C.

Voldsudøvere som har været i behandling, enten frivilligt eller gennem visitation af Kriminalforsorgen, har alle udfyldt MCMI-III. MCMI-III er et psykologisk redskab som måler psykopatologi gennem selvrapportering på 14 skalaer for personlighedsforstyrrelser og 10 skalaer for kliniske lidelser. Undersøgelsen bygger på diagnostiske kriterier for DSM-IV. Derudover er der indsamlet demografiske oplysninger (alder, køn, status på forhold, antal af børn og deres beskæftigelsesstatus) samt eksponering for vold i barndommen blandt voldsudøvere.

Resultater

Størstedelen af udøvere i behandling hos DMV er mænd (85,9%). Gennemsnitsalderen var 35,6 år. Omtrent halvdelen af udøvere gik i individuel- og gruppeterapi, mens den anden halvdel udelukkende modtog individuelterapi. Af klienterne var 66,7% frivilligt tilmeldt behandlingen, mens 33,3% var påbudt af Kriminalforsorgen.

Næsten alle klienter rapporterede, at de udøvede fysisk vold (91,4%) mod deres partner, 69,3% udøvede psykisk vold og 3,7% udøvede seksuel vold.

Et senere udtræk fra DMV's Assessment Intervention Model har desuden fundet, at 21% af 849 udøvere i behandling hos DMV i perioden 2010-2015 svarede, at de havde været udsat for vold fra en partner. Svarene fra mandelige og kvindelige udøvere lå på samme niveau.

Prævalensen var høj både for psykiske lidelser (69,8%) og personlighedsforstyrrelser (76%). Blandt udøvere med en klinisk lidelse opfyldte 87,2% også kriterierne for en personlighedsforstyrrelse (χ^2 (1) 77.65; $p < .001$; OR=6.73).

De mest almindelige kliniske lidelser var Angst (56,1%), Dysthymi (28,5%) og Alkoholafhængighed (25,2%).

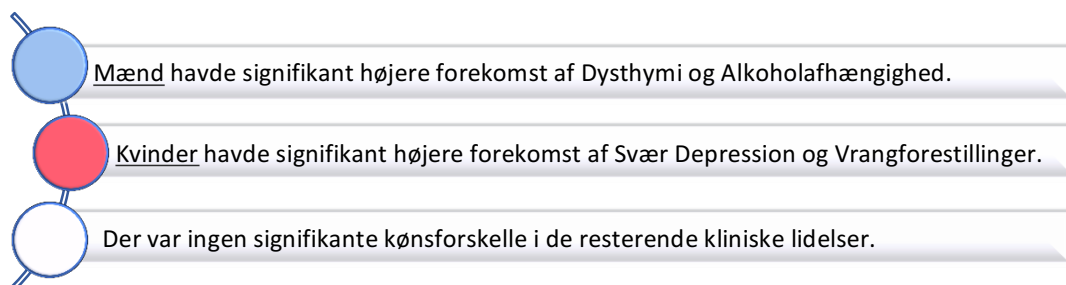
For personlighedsforstyrrelser var de mest almindelige Dyssocial (32,3%), Dependent (31,7%) og Undgående (24,2%).

Tilstedeværelsen af en hvilken som helst MCMI klinisk lidelse var stærkt associeret med Dyssocial, Dependent, Undgående (mindste effekt: OR = 3.25) og Borderline (størst effekt: OR = 10.04).

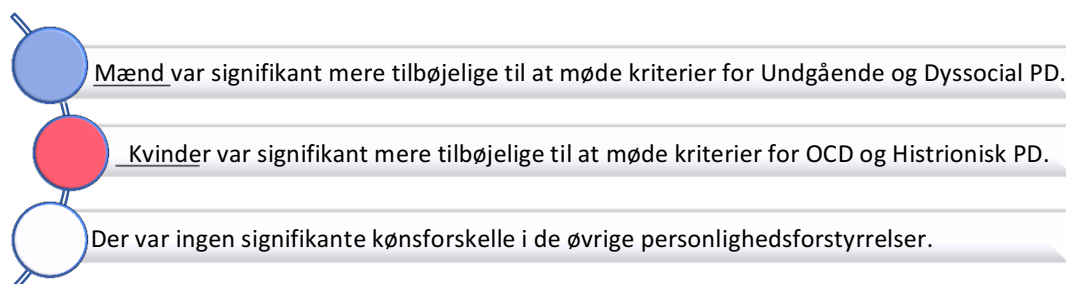
Hovedfund fordelt på køn

Kvindelige udøvere i behandling hos DMV er signifikant mere tilbøjelige til at udøve psykisk vold mod deres partner, end mandlige udøvere hos DMV er. Derimod udøver mændene signifikant mere fysisk og seksuel vold mod deres partnere, end de kvindelige udøvere gør. Kvinderne i undersøgelsen rapporterede om signifikant mere seksuelt misbrug i barndommen, hvorimod at mændene rapporterede om signifikant højere involvering i ungdomskriminalitet.

Kliniske lidelser

Personlighedsforstyrrelser

Delkonklusioner

Undersøgelsen antyder, at voldsudøvere i behandling hos DMV, er en særdeles sårbar gruppe af individer med alsidige og komplekse traumehistorier samt ko-morbide psykiske lidelser og personlighedsforstyrrelser.

I et behandlingsperspektiv understreger disse fund behovet for at anerkende individuelle profiler og vurderingsbehov af voldsudøvere. Behandlingen bør sammensættes så den effektivt rettes mod alsidige personlighedsopatologier og traumehistorier for på den måde at sikre optimale resultater.

Hovedpointer i et ligestillingsperspektiv

- Undersøgelsen synliggør, at der er signifikante forskelle i voldsformen mellem mænd og kvinder.
- Både mænd og kvinder har høj forekomst af psykiske lidelser og personlighedsforstyrrelser.
- Der er signifikante forskelle i de mest fremtrædende lidelser mellem kønnene.
- Professionelle, som arbejder med denne sårbare gruppe bør have disse kønsforskelle for øje i vurderingen og behandlingen af voldsudøveren.

C) Profiler af voldsudsatte kvinder på krisecenter

VfP har undersøgt de psykiske problemer hos kvinder på danske kvinde krisecentre. Undersøgelsen havde særligt fokus på personlighedstræk og personlighedsopatologier for at vurdere, om særlige træk eller patologier kan være en medførende faktor for 'offerrollen' og dermed bidrage til at forstå, hvorfor visse kvinder ender i voldelige forhold⁸.

Kvinder fra 22 af landets krisecentre deltog med at deltagerantal på i alt 54 kvinder. Kvinderne havde en gennemsnitsalder på 35,3 år og havde i gennemsnit opholdt sig 1,7 gange på krisecenter. Undersøgelsen indhentede demografiske informationer som alder, antal børn, beskæftigelse, tidsramme for voldelig eksponering og antal ophold på krisecenter. Derudover benyttede undersøgelsen sig af MCMI-III for at indhente information personlighedstræk og psykopatologi.

Resultater

Undersøgelsen viste, at kvinderne havde høj forekomst af både kliniske lidelser og personlighedsopatologi, som oftest forekom i højere grad end det kliniske normudvalg fastsat af Millon⁹. Den mest almindelige kliniske lidelse var angst (38,9%). Særligt sammenlignet med det kliniske normudvalg, blev der også fundet høj forekomst af somatoform og manisk lidelse. Af sværere kliniske lidelser fandt undersøgelse vrangforestillinger, hallucinationer og svær depression fremtrædende.

Undersøgelsen afslørede desuden følgende personlighedsmønstre, som var almindelige blandt kvinderne: Ængstelig/Undgående, Depressiv, Dependent og Masochistisk. Der blev ligeledes fundet et mønster imellem de lignende træk: Skizoid og Ængstelig/Undgående.

Endelig viste undersøgelsen, at kvinderne lader til at være påvirket af høje forekomster af svær personlighedsopatologi sammenlignet med det kliniske normudvalg. Personlighedsmønstrene korrelerer med flere psykopatologier, hvilket indikere at personlighedsforstyrrelser kan forventes at være til stede blandt kvinderne. Særligt Skizotypal, Borderline og Paranoid personlighedsforstyrrelse var fremtrædende.

Hovedfund

Kvinder på de danske krisecentre har høj forekomst af psykiske lidelser som angst og depression.

Særlige personlighedsmønstre lader til at være fremtrædende blandt denne gruppe af sårbare kvinder.

Personlighedsforstyrrelser, særligt Skizotypal, Borderline og Paranoid, synes at have øget forekomst blandt kvinderne.

Delkonklusion

Undersøgelsen viste en signifikant øget forekomst af visse karakteristiske personlighedsmønstre blandt kvinderne og en endnu højere forekomst af personlighedsopatologier, som nærmer sig personlighedsforstyrrelser. Personlighedsmønstre betragtes som relativt stabile og diagnosekriterierne for personlighedsforstyrrelser kræver, at symptomerne har været til stede fra ungdommen. Det kan derfor tyde på, at en del af kvindernes problematikker har været til stede allerede inden det voldelige forhold. Dette er vigtigt at have med, når behandlingen af disse kvinder tilrettelægges. Kvinderne har behov for målrettet hjælp for at få det bedre og for at kunne forebygge risikoen for at indgå i et nyt voldeligt forhold. Det er vigtigt at være opmærksom på, at denne undersøgelse bygger på et begrænset antal deltagere (54 kvinder) og resultaterne kan derfor med fordel replikeres i fremtidige undersøgelser.

Hovedpointer

- Kvinder som tager ophold på de danske krisecentre har omfattende psykiske problemer.
- Kvinderne har behov for målrettet hjælp for at bryde et mønster, som sætter dem i øget risiko for at ende som 'offer'.
- Viden om kvindernes omfattende problematikker bør inddrages i vurderingen af den enkelte kvinde og i tilrettelæggelse af behandlingen.

D) Stalking

Stalking af en tidligere partner er også et eksempel på vold i nære relationer. VfP har undersøgt den psykiske trivsel blandt stalkede mødre, og hvordan den sekundære stalking påvirker deres børn^{10,11}. Stalking er adfærd og hændelser, der påføres et andet menneske, og som af den udsatte opleves som gentagende, påtrængende og uønsket kontakt og kommunikation¹². Størstedelen af ofre for stalking er kvinder, nærmere bestemt 63%, viser en dansk undersøgelse¹³.

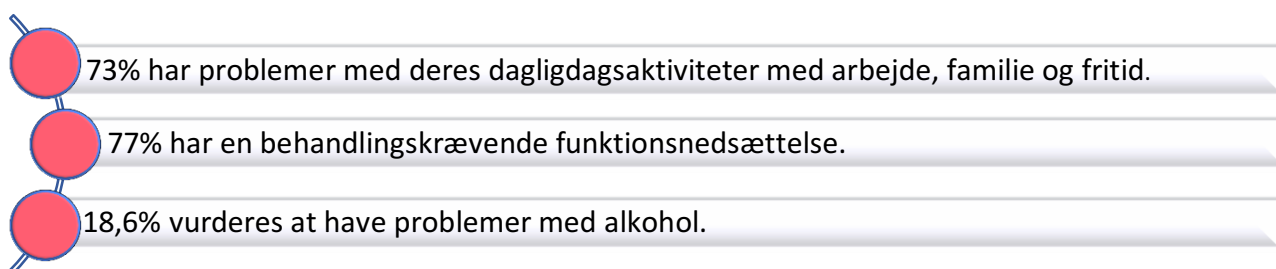
Undersøgelsen inkluderede 196 mødre som oplever eller tidligere har oplevet, stalking fra faren til deres børn. Undersøgelsen fokuserede på de psykiske følgevirkninger af stalking og benyttede bl.a. *the Stalking Behavior Checklist (SBC)*, *Harvard Trauma Questionnaire (HTQ)*, *Trauma Symptom Checklist (TSC)* og *Conflict Tactic Scale-2 (CTS-2)*.

Børn af stalkede mødre (N=57) er desuden blevet undersøgt med *Diagnostic Infant Preschool Assessment (DIPA)*, tegneserietesten "Thomas", og *Harvard Trauma Questionnaire (HTQ)* afhængigt af børnenes alder.

Tidligere vold

Indenfor det seneste år af forholdet til deres stalker oplevede knap 37% af kvinderne vold og knap 25% oplevede seksuel tvang. I tidligere forhold har 38% af kvinderne oplevet vold og/eller forfølgelse. Undersøgelsen viste også, at de stalkede kvinder selv har udøvet psykisk vold i et vist omfang, og i nogle tilfælde fysisk vold, mod deres tidligere partner.

Funktionsniveau

Psykisk belastning

Børn af stalking ramte mødre er desuden blevet fundet at have en forekomst af PTSD på 56%, hvoraf børn i skolealderen havde den højeste forekomst (85%). Blandt børnene kom symptomer på PTSD særligt til udtryk ved forhøjet vagtsomhed og undgåelsesadfærd, hvor særligt søvnproblemer ofte blev rapporteret.

Hovedpointer

- Stalking er associeret med tidligere oplevelser af vold.
- Stalkede kvinders psykiske helbred er negativt påvirket af stalkingen.
- Børn af stalkede mødre har høj forekomst af PTSD.

E) Voldtægt

Hovedparten af de ofre der søger hjælp efter en voldtægt, er blevet voldtaget af en person de kender i forvejen. VfP har i samarbejde med Center for Voldtægtsofre undersøgt de psykiske følgevirkninger af voldtægt, ved brug af bl.a. danske registerdata¹⁴⁻¹⁶.

I 2016 drejede godt 2/3 af alle henvendelserne til Voldtægtscentret på Århus Universitetshospital sig om kontaktvoldtægt, dvs. at voldtægtsofrene kendte til deres voldtægtsmand i forvejen. Blandt ofrene henvendte 9% sig angående en partnervoldtægt. Det Kriminalpræventive Råd skønner, at 84% af voldtægtsofre i Danmark er kvinder, og at godt 70% er kontaktvoldtægter¹⁷.

Hovedfund:

Risikoen for en angstdiagnose stiger seks gange efter en voldtægt, selv når man kontrollerer for en 10x forhøjet risiko før voldtægten. Det samme gør sig ikke gældende for depressionsdiagnoser¹⁴.

Antallet af psykosediagnoser er dramatisk højere (19x) før voldtægten end hos en matchet kontrolgruppe og når man kontrollerer for dette, er hyppigheden 10x større efter voldtægten¹⁵.

Antallet af lægebesøg er 50 % højere hos voldtægtsofre før voldtægten end en matchet kontrolgruppe og stiger yderligere året efter voldtægten¹⁶.

Hovedpointer

- Godt 70% af alle voldtægter er kontaktvoldtægter.
- Der er høj forekomst af lægebesøg og psykiske problemer hos mange voldtægtsofre før voldtægten.
- Voldtægt er forbundet med meget alvorlige konsekvenser for det psykiske helbred.

Referencer

1. Karsberg S, Bramsen, R. H., Lasgaard, M., Elklit, A. Prevalence and characteristics of dating violence among Danish 7th grade students. Submitted 2017.
2. Foshee, V. A., Bauman, K. E., Arriaga, X. B., Helms, R. W., Koch, G. G., & Linder, G. F. (1998). An evaluation of safe dates, an adolescent dating violence prevention program. *American Journal of Public Health*, 88(1), 45–50.
3. Black, M. C., Basile, K. C., Brieding, M. J., Smith, S. G., Walters, M. L., Merrick, M. T., Chen, J., & Stevens, M. R. (2011). The National Intimate Partner and Sexual Violence Survey (NISVS): 2010 Summary Report. Atlanta, GA: National Center for Injury Prevention and Control, Centers for Disease Control and Prevention.
4. Koss, M. P., Abbey, A., Campbell, R., Cook, S., Norris, J., Testa, M., ... White, J. (2007). Revising the SES: A collaborative process to improve assessment of sexual aggression and victimization. *Psychology of Women Quarterly*, 31(4), 357–370.
5. Wincentak K, Connolly, J., Card, N., Wincentak, K., Connolly, J., & Card, N. Prevalence Rates Teen Dating Violence: A Meta-Analytic Review of Prevalence Rates. *Psychology of Violence* 2016.
6. Simon, T. R., Miller, S., Gorman-Smith, D., Orpinas, P., & Sullivan, T. (2010). Physical Dating Violence Norms and Behavior Among Sixth-Grade Students From Four U.S. Sites. *The Journal of Early Adolescence*, 30(3), 395–409. <http://doi.org/10.1177/0272431609333301>
7. Elklit A, Murphy, S., Jacobsen, C., Jensen, M. K. Clinical and Personality Disorders in a Danish Treatment-Seeking Sample of Intimate Partner Violence Perpetrators. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 1,(5), 1-15, 2017.
8. Dokkedahl S, Gunneskov, M., Elklit, A. Personality Characteristics and Psychopathologies among Victims of Domestic Violence in Danish Women Shelters: A Brief Report. Submitted 2017.
9. Millon, T. (1997). MCMI-III Millon Clinical Multiaxial Inventory-III.
10. Schandorph S, Elklit, A. Med barnet som gidsel - stalking af mødre. Odense: Videnscenter for Psykotraumatologi, Syddansk Universitet; 2013.
11. Vangsgaard L. OA, Elklit, A. How Does Secondary Stalking Affect Children? – A Pilot Study. Submitted 2017.
12. Mullen PE PM, Purcell R, Stuart GW. Study of stalkers. *Am J Psychiatry*. 1999;156(8):1244-9.
13. Jørgensen T. Omfanget og karakteren af stalking: En befolkningsundersøgelse. København: Justitsministeriets Forskningskontor; 2013.
14. Elklit AS, M. Sexual Victimization and Anxiety and Mood Disorders: A Case Control Study Based on the Danish Registry System. *Irish J Psychol Med*. 2013;30(2):199-24.
15. Elklit AS, M. Female Sexual Victimization Predicts Psychosis: A Case-Control Study Based on the Danish Registry System. *Schizophr Bull*. 2011; 37:1305-10.
16. Elklit AS, M. General Practice Utilization after Sexual Victimization: A Case Control Study. *Violence against Women*. 2010;16(13):280-90.
17. Heinskou MB, Chierff, L. M., Ejbye-Ernst, P., Friis, C. B., Liebst, L. S. Seksuelle krænkelse. København: Det Kriminalpræventive Råd; 2017.

Kapitel 4

Undersøgelse af fænomenet *gensidig vold* blandt danske fagpersoner

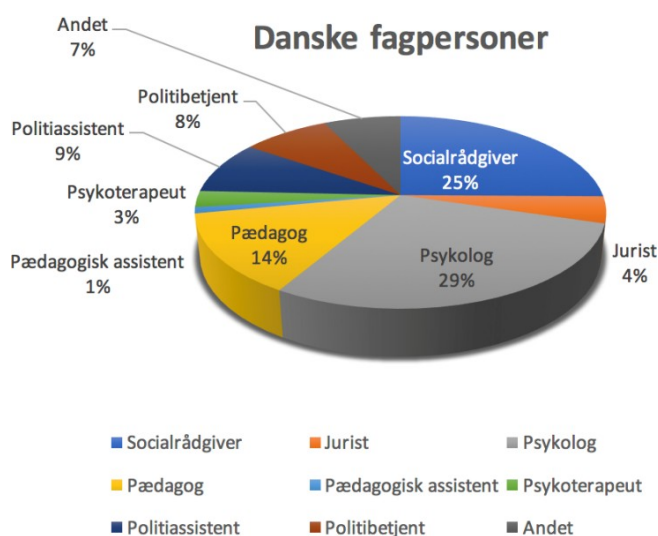
"De er ofte fanget i en diskursiv kamp, hvor omverdenens holdning er: "Du skal altid gå fra en kæreste/ægtefælle, hvis du bliver slået", kontra den mere nuancerede virkelighed de befinder sig i, hvor kæresten/ægtefællen fortsat indeholder en lang række positive karakteristika, som de fortsat holder af. Implicit i omverdenens holdning ligger ofte en holdning til, at handlingen definerer personens karakter, hvorimod den levede virkelighed i et voldeligt forhold kan se volden som en uhenigtsmæssig handling i et ellers kærlighedsfuldt forhold. Den diskursive kamp går ofte på, hvorvidt volden er definerende for noget man ER eller om det er noget man GØR, som man kan gøre anderledes, hvis man fik redskaberne dertil."

Mandlig psykolog, 28 år.

I den danske indsats mod vold i nære relationer findes en række tiltag, som arbejder for at hjælpe familier og par som oplever problemer med vold i hjemmet.

Krisecentre, Mødrehjælpen, Mandecenteret, og Dialog mod Vold er blandt de mest målrettede tilbud mod vold i nære relationer. Dialog mod Vold er det eneste tilbud der inddrager både den udøvende og den udsatte i parret. Udover disse målrettede partnervoldstilbud, møder en bred række af faggrupper fra andre offentlige og private instanser, vold i nære relationer i deres daglige arbejde. Der indgår derfor også fagprofessionelle fra Socialforvaltningen, Statsforvaltningen, Børne- og Familiehusene, politiet samt privatpraktiserende psykologer og psykoterapeuter.

Det er vigtigt, at både de målrettede og de mere indirekte involverede faggrupper bliver hørt, da det ofte vil være gennem Politiet, Socialforvaltningen eller Statsforvaltningen, at konfliktfyldte familier og par, som har problemer med vold, første gang kommer i kontakt med det offentlige og bliver henvist til de målrettede tilbud. Vi har derfor igangsat en undersøgelse blandt danske fagpersoner. I undersøgelsen indgik i alt n = 105 deltagere med en svarprocent på 57%.

I undersøgelsen blev de 105 fagfolk bedt om at forholde sig til 23 udsagn om vold i nære relationer, og de blev yderligere bedt om at beskrive deres forståelse af *gensidig vold*, *voldsudøveren* og den *voldsramte*, samt hvilke indsatser mod vold i nære relationer, de kendte til, og hvor *de* mener, at indsatsen mod vold i nære relationer kan styrkes.

I forsøget på at nærme os en definition af *gensidig vold*, har vi bedt danske fagfolk redegøre for deres forståelse af fænomenet. Begrebet *gensidig vold* benyttes i nærværende kapitel fremfor det nye begreb *indbyrdes vold*, da *gensidig* var det begreb undersøgelsen tog udgangspunkt i.

"Hvis du skulle forklare hvad gensidig vold er, hvordan ville du så gøre det?"

Størstedelen af de adspurgte danske fagfolk definerede *gensidig vold* som et fænomen, hvor to partnere udøver vold mod hinanden, som i følgende eksempel:

"Gensidig vold er når to mennesker udøver en handling mod hinanden, som er grænseoverskridende for den modtagende part. Det kan sagtens være to forskellige typer af vold."

Kvindelig jurist, 34 år.

I besvarelsene var det tydeligt, at der blandt danske fagfolk er en fælles forståelse for, at der findes parforhold, hvor begge parter udøver vold overfor hinanden. Denne definition forholder sig direkte til begrebet *gensidig*, men uden at forholde sig til kompleksiteten af, hvad *gensidigheden* dækker over.

Mange fagfolk nævner, at den udøvede vold ikke behøver at være den samme type, og en overvægt af fagfolk kommer med eksempler, hvor kvinden udøver psykisk vold og manden udøver fysisk vold. Gensidigheden bliver her afhængig af en form for 'ligevægt' i volden, som f.eks. kommer til udtryk i følgende beskrivelse:

"(...) særligt når den ene ikke udpræget udnytter sin fysiske overmagt".

Kvindelig jurist, 45 år.

Netop denne 'ligevægt' i *gensidigheden* udtrykker mange fagfolk som et definerende problem og det deler vandene blandt de danske fagfolk. Mange udtrykker en bekymring for, at der i definitionen af *gensidig vold* ligger en legitimering af volden og afskrivning af ansvar hos en primærudøver.

Derfor inddrager en del af de adspurgte fagfolk også intensiteten i definitionen:

"Jeg vurderer volden som gensidig, når den tilnærmer sig at have samme intensitet mellem begge parter".

Mandlig psykolog, 45 år.

En væsentlig andel kommer omkring 'ligevægten', ved i stedet at definere *gensidigheden* ud fra det samspil, som udspiller sig op til volden. Her ligges der vægt på, at der ikke er et ensidigt magtforhold i relationen, som er kendetegnet ved dårlig kommunikation, og hvor følelser som afmagt og frustration dominerer. Her findes *gensidigheden* i det eskalerende samspil, som fører op til volden.

"Gensidig vold er derfor for mig, de eskalerende dynamikker inden selve udøvelsen af vold".

Mandlig psykolog.

Flere af deltagerne understøtter dette argument med, at det for mænd er tabu at tale om, at de er udsat for vold, og at mænd ikke får blå mærker af den vold de udsættes for, hvorfor *gensidigheden* ikke kun bør måles i graden af den fysiske vold.

Derimod tegner en betydelig andel af deltagerne et billede af, at *gensidigheden* kan findes på mange niveauer i relationen:

"Begge parter søger at devaluere, kontrollere og dominere den anden og anvender psykisk, fysisk eller andre former for vold til formålet. Dynamikken i forholdet er usund, og begge parter har ofte vanskeligt ved at kommunikere hensigtsmæssigt."

Kvindelig Cand.pæd., 37 år.

Problematikken med begrebet *gensidighed* får flere til at efterspørge et nyt begreb. Flere udtrykker decideret, at de tager afstand fra begrebet, men at de stadig anerkender en form for *gensidighed* i relationen:

"Jeg plejer ikke at tale om begrebet "gensidig" vold. Jeg plejer at sige, at der er vold i relationen. Med vold i relationen mener jeg, at der er utallige aspekter og dynamikker, som er til grund for at volden opstår og vedligeholdes. Det er for ensidigt at betragte vold med begreber som: "voldsoffer" og "voldsudøver"."

Kvindelig pædagog, 51 år.

"Ud fra dine erfaringer, er der så karakteristika der går igen hos den der udøver vold i parforholdet?"

I undersøgelsen bad vi danske fagfolk om at give en beskrivelse af de karakteristika, som de oplever blandt folk som udøver vold i nære relationer. Dette gjorde vi, for at få et indblik i hvilke problematikker der er forbundet med udøvelse af vold og hvordan vi mest effektivt afhjælper vold i nære relationer.

Overordnet er det vigtigt at understrege, at det for mange fagpersoner var vigtigt at pointere, at de oplever stor forskellighed blandt folk der udøver vold og at det derfor er svært at tale om deciderede karakteristika.

"Jeg har svært ved at sige noget, der går på tværs af alle, for jeg synes billedet er forskelligt fra person til person. (...) Deciderede karakteristika ser jeg ikke."

Kvindelig psykolog, 29 år.

Når det er sagt, tegner der sig trods alt er klart billede af hvilke problematikker som mange voldsudøvere har. Næsten alle danske fagfolk benævner, at voldsudøvelse oftest handler om et behov for kontrol og styring. Dette behov bunder i nogle grundlæggende vanskeligheder, som vi har valgt at inddele i tre kategorier:

Opvæksten: Langt de fleste fagfolk nævner, at de fleste udøvere, de møder, selv har oplevet vold i barndommen. Enten mod dem selv eller imellem forældrene. Derudover beretter mange om omsorgsvigt og misbrug i barndomshjemmet og de udviser en usikker tilknytningsstil i deres relationer. På baggrund af forældrenes problematikker, har mange udøvere ikke lært konstruktiv konflikthånd-

tering i deres barndom. Disse fund er i overensstemmelse med tidligere undersøgelse blandt udøvere hos Dialog Mod Vold¹, som fandt at 74% af udøverne selv har oplevet vold i barndommen².

"Min erfaring er, at mange af dem, som udøver vold har haft voldsomme/traumatiske oplevelser i opvæksten. F.eks. vokset op med vold, misbrug, omsorgsvigt etc."

Kvindelig psykolog, 49 år.

Psyriske lidelser: Ikke diagnosticerede og ubehandlede psyriske lidelser bliver ofte identificeret hos folk der udøver vold i nære relationer. Blandt de mest almindelige nævner de danske fagfolk oftest ADHD, angst, depression, personlighedsforstyrrelser (oftest Dyssocial), misbrug og alkoholafhængighed samt Autismespektrumsforstyrrelse. Tegn på de høje forekomster af psyriske lidelser kommer ofte til udtryk ved lav impuls kontrol, lav mentaliseringsevne, manglende erkendelse, lav frustrationstærskel, aggression og manglende evne til at mærke sig selv.

Disse beretninger er i overensstemmelse med tidligere nævnte undersøgelse af udøvere hos Dialog Mod Vold.

"Psykiatriske diagnoser, personlighedsforstyrrelser, ADHD – manglende impuls kontrol og manglende evne til at navigere i komplekse situationer, Autismespektrumsforstyrrelser (ikke at kunne læse andres intentioner og hensigter). Dyssocial personlighedsstruktur (at styre og bestemme over den anden, så den anden ikke tør flytte sig fra vold og utryghed). Alkohol, stoffer, en belastende opvækst med rollemodeller, der har slået"

Kvindelig psykolog, 56 år.

Kontrol og styring: De danske fagfolk beskriver, hvordan udøverens vanskeligheder kommer til udtryk i adfærden. Et stor behov for kontrol og styring bliver beskrevet som noget der bunder i lavt selvværd, en følelse af uretfærdighed og afmagt, problemer med at udtrykke svære følelser, problemer med at mærke sig selv og vanskeligheder med at give og udtrykke omsorg og nærvær. Det lave

¹ Elklit A, Murphy, S., Jacobsen, C., Jensen, M. K. Clinical and Personality Disorders in a Danish Treatment-Seeking Sample of Intimate Partner Violence Perpetrators. Int J Offender Ther Comp Criminol. 2017;00(0):1-15.

² Tal trukket fra DMVs Assessment Intervention Model i perioden 2002-2005.

selvværd medfører jalousi og frygt for afvisning. Udøverens lave tærskel over for krænkelse og frustrationer bliver forstærket af den lave impuls kontrol, lav mentaliseringssevne og manglende evne til konflikthåndtering, som derved styrker følelsen af afmagt og aggression.

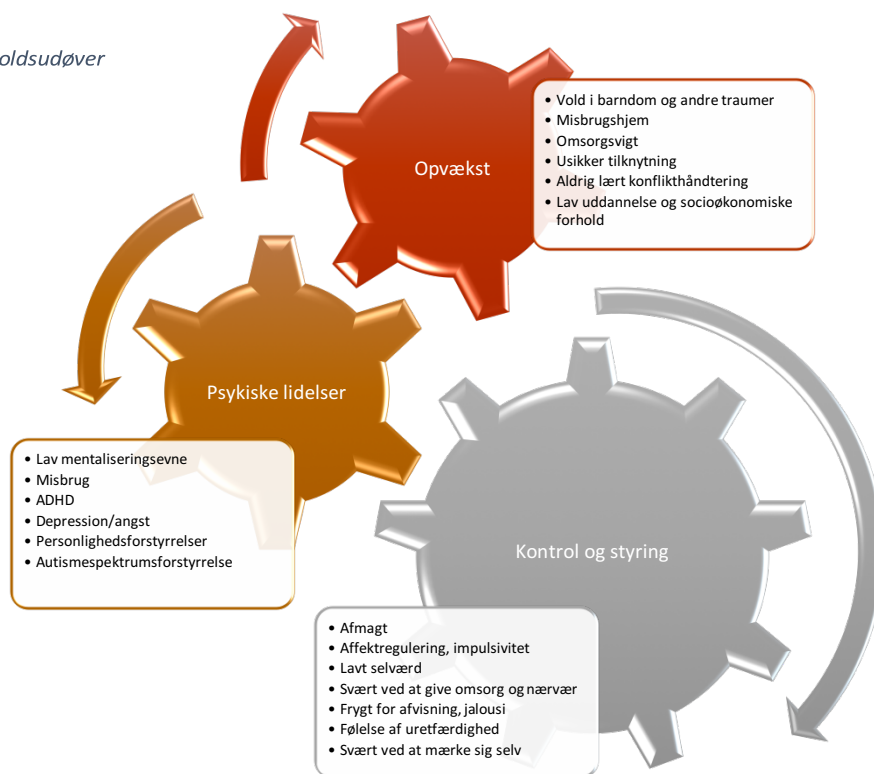
"Det er ofte den fysisk stærke part i forholdet, som udøver volden. Personer, der ikke kan klare sig verbalt, og som derfor bruger fysikken".

Mandlig kriminalassistent, 58 år.

"F.eks. at stærke følelser, frustration og stress kommer hurtigt og virker overvældende på en måde, der er svær at styre og håndtere; vanskeligheder med at styre og kontrollere følelser og stemninger; lav tærskel over for krænkelse og provokationer; vanskelighed ved at udtrykke sig fredeligt; ubehag ved situationer, der ikke kan kontrolleres; utilfredshed og fortvivlelse i parforholdet – ofte følelser af skuffelse, ensomhed og misforståelse; vanskelighed ved at give og udtrykke omsorg og nærvær".

Mandlig psykolog.

Figur 1 Karakteristikker ved en voldsudøver

I tillæg til de ovennævnte karakteristika bliver der også lagt vægt på, at udøvelsen af vold oftest er forbundet med skyld og skam. Dette resulterer i, at mange udøvere har svært ved at tage den indledende kontakt og søge behandling. Det opleves også, at mange søger årsagsforklaringer for volden, og at mange har svært ved at tage ansvar for volden, fordi de ikke har lyst til at identificere sig selv som voldsudøvere.

Med afsæt i den tidligere teoretiske gennemgang finder vi det afsluttende relevant at understrege, at ingen af de adspurgte danske fagfolk nævner mandlig dominans som en årsagsfaktor for udøvelse af vold i nære relationer.

”Ud fra dine arbejds erfaringer, er der nogle karakteristika, som beskriver den typiske voldsramte i et parforhold?”

Ligesom for voldsudøveren påtaler mange fagfolk, at det er vanskeligt at tale om karakteristika, da de oplever de voldsudsatte som meget forskellige. Dog beskrives der igen nogle gentagende mønstre med mange fællestræk for de voldsramte.

”Jeg vil ikke mene, at der forelægger personkarakteristika, som er typiske for den voldsramte. Dog er der mønstre/dynamikker, som er kendetegnende for mange af klienterne. F.eks. en ’presse – trække sig’ dynamik.”

Mandlig psykolog.

Som for voldsudøvere beskrives den voldsramte som en, der ofte kommer fra et voldsramt barndomshjem med højt konfliktniveau og omsorgsvigt. Ofte er voldsdynamikken tilbagevendende og mange oplever, at det ene voldelige forhold følger efter det andet.

Igen lægges der vægt på, at mange voldsramte lider af psykiske lidelser som angst, depression, ADHD eller personlighedsforstyrrelser med afhængige personlighedsstrukturer såsom Borderline

eller Dependent Personlighedsforstyrrelse. Disse beretninger er i overensstemmelse med ovenstående fund blandt kvinder på krisecentre.³

De fleste beskriver den voldsramte som værende en kvinde med lavt selvværd og selvtillid. Med det manglende selvværd følger en manglende evne til at mærke sig selv. Særligt den manglende evne til at mærke sig selv og sætte sine egne grænser bliver understreget af mange. Ofte har den voldsudsatte meget få relationer og oplever et afhængighedsforhold til partneren. Ydermere medfører det manglende selvværd en manglende følelse af at kunne tage ansvar for eget liv og egen situation.

"Personen er ofte meget usikker på sig selv og har få nære relationer".

Mandlig politiassistent, 34 år.

Mange voldsudsatte har forståelse for voldsudøverens problematikker og har et ønske om at 'hjælpe', 'redde', eller 'please' udøveren.

"Generelt set, ser jeg, at den person, som er voldsramt kan have vanskeligheder i forhold til dependens og lavt selvværd. Flere har traumatiske episoder i barndommen, som f.eks. at vokse op i familier med vold, psykisk sygdom, overgreb, misbrug. Mange har et stort behov for at yde omsorg for andre/ at hjælpe og redde."

Kvindelig psykolog, 49 år.

Det bliver yderligere italesat, at der både er forskellige, men også mange overlappende karakteristika mellem mandlige og kvindelige voldsramte, samt mellem udøvere og de udsatte.

"Jeg tror ikke, at man kan definere en typisk voldsramt. Jeg tror, at både udøver og voldsramt søger noget særligt i deres relationer, som kan gøre dem sårbare overfor hinanden, f.eks. en person med Borderline-lignende træk, der hellere søger at mærke noget (smerte, vold er kærlighed, en villighed til at presse den dertil for ikke at miste) fremfor intet at mærke."

Kvindelig psykolog, 31 år.

³ Dokkedahl S, Gunneskov, M., Elklit, A. Personality Characteristics and Psychopathologies among Victims of Domestic Violence in Danish Women Shelters: A Brief Report. in prep.

"Jeg ser, at både den, der udøver volden, og den der udsættes for volden, har problemer med at have tillid til andre og tillid til, at nogen vil dem det godt. De har alle problemer med grænsesætning i forhold til følelser og også i forhold til grænsesætning af hvem, der må komme til deres hus og til dem selv, samt hvem, der ikke må komme tæt på dem."

Kvindelig socialrådgiver, 59 år.

For den voldsramte mand, taler de danske fagfolk om store skyggetal grundet skam. Mange mænd reagerer med at trække sig fra situationen, men kommer med en modreaktion når de føler sig presset. Derudover rapporteres der om en særlig dynamik i nogle samværssager, hvor anmeldelser om vold bliver et våben, hvor modanmeldelser bliver benyttet. Mange mænd beskrives som værende bange for at udtale sig og rapportere om vold af frygt for at miste samværet med deres børn.

"Den typiske voldsramte mand trækker sig ofte fra omgivelserne og en del reagerer samtidig med udadreagerende adfærd – hvilket kan være en farlig cocktail og indgang til modvold og undertiden gensidig vold"

Mandlig fagperson, akademisk uddannet, 65 år.

En sidste pointe, som mange fagpersoner gør opmærksom på, er tvivlen og frygten for hvad konsekvenser det vil få, hvis de handler på volden og søger hjælp. Dette ses særligt blandt par med børn, hvor samværssager bliver afgørende for begge parter. Mange frygter konsekvenserne, hvis de søger hjælp og taler højt om volden, mens andre bruger volden og anklager hinanden i Statsamtet.

"Fælles for voldsramte er tvivlen - skal det nu anmeldes og er det nødvendigt? Hvad sker der videre i processen, hvad skal jeg gennemgå, når jeg anmelder vold? En del sager i parforhold giver modanmeldelser fra den anden part, idet begge parter har givet og taget. "Statsamtssagerne" hvor parterne har en verserende sag i Statsamtet er meget vanskelige, idet mange af sagerne er vold provokeret af den voldsramte eller opdigtet af samme."

Mandlig kriminalassistent, 58 år.

Delkonklusioner på karakteristika

For både udøveren, den voldsramte og de gensidigt voldelige par, beskrives der af de danske fagfolk, at være massive psykiske og sociale problemer, som ligger til grund for de usunde relationer. Fra de mange fagbeskrivelser er det tydeligt, at det er nødvendigt med målrettet hjælp til begge parter, hvis ikke de usunde mønstre skal fortsætte, både i samme relation eller evt. med en ny partner. Ydermere viser beretningerne, at et voldeligt barndomshjem kan medføre usunde relationer i voksenlivet, og at en målrettet indsats og inddragelse af børn i behandlingen af vold i nære relationer er afgørende.

Mange fagpersoner pointerer desuden, at særlige forhold kan være til stede hos par med anden etnisk baggrund end dansk. Det ligger uden for denne rapport at dykke ned i etniske forskelle på vold i nære relationer, men for at fremme mere ligestillede tilbud bør man kigge nærmere på disse forhold i fremtiden.

Hvilke indsatser/tilbud i forhold til vold i nære relationer kender du til?

Tabellen nedenfor angiver de tilbud som danske fagfolk har kendskab til, i indsatsen mod vold i nære relationer. Krisecentre for voldsudsatte er oftest nævnt (80 gange), hvorimod fordelingen blandt de andre danske tilbud er mere spredt.

Dialog Mod Vold er det eneste danske tilbud med en målrettet behandling til udøvere af vold, som samtidig tilbyder behandling til partnere og børn. Dette tilbud nævnes af mindre end 50 % af de adspurgte fagpersoner.

De resterende tilbud benævnes flygtigt af enkelte medarbejdere, og vidner om at mange lokale og frivillige tiltag er at finde rundt om i landet. Kun 33 fagfolk nævner Socialforvaltningen og/eller kommunale tiltag som mulige aktører i indsatsen mod vold i nære relationer, hvilket indikerer at relativt få fagfolk betragter det kommunale arbejde som et led i indsatsen mod vold i nære relationer. Derudover nævnes uspecifikke tilbud som 'psykologhjælp' og 'rådgivning' uden nærmere indikation af hvor denne hjælp skulle komme fra. Som offer for partnervold har man i Danmark ikke ret til gratis psykologhjælp og det er derfor ikke forventeligt at mange søger denne form for hjælp.

Tabel 2. Danske indsatser/tilbud angivet af danske fagpersoner	Antal gange nævnt
Krisecentre	80
Dialog mod Vold	51
- Voldsom kærlighed (afsluttet)	- 1
Mødrehjælpen	28
Mandecentre	15
Alternativ til Vold	7
Landsorganisationen af Kvinde Krisecentre	7
- Etnisk ung	- 4
- RED Safehouse	- 3
Psykologhjælp	39
Rådgivning (uspecificeret)	21
Privatpraktiserende læge	6
Center for Voldsramte (København)	3
Lev Uden Vold	5
- Hotline for voldsudsatte (Hotline for voldsudsatte, udøvere og fagpersoner)	- 12
- Juridisk rådgivning	- 3
Politiet	6
- Konfliktrådet	- 8
Børns Vilkår	3
- Børnetelefonen	- 2
Offerrådet	10
Socialforvaltningen/kommunale tilbud (herunder Familiehuse, Børnehuse og familiebehandling).	33
Voldtægtscentre	3
Center for Seksuelle Overgreb	1
Dansk Stalking Center	6
Bryd Tavsheden	1
Efterværnsgrupper	1
- CTI	- 1
Frivilliggrupper	2
- Medusa – Et liv uden vold (Holbæk)	- 1
- Hjælp Voldsofre (Randers)	- 1
- Den Sociale Retshjælp	- 1

- Voldsramte Kvinder	- 1
Exitcirklen	1
Psykiatrien	1
Joan-Søstrene (København)	4
Den Sociale Skadestue (Ålborg)	1

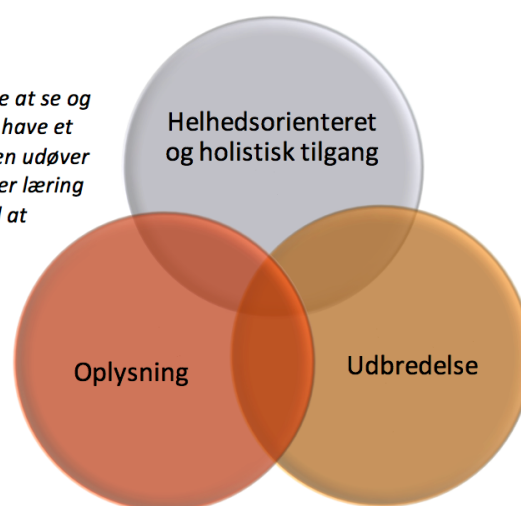
Hvordan forestiller du dig, at indsatsen mod vold i nære relationer kan forbedres?

Afsluttende bad vi de danske fagfolk give deres bud på, hvordan den danske indsats mod vold i nære relationer kan forbedres. I besvareelserne fandt vi iøjnefaldende stor enighed om, hvilke anbefalinger de danske fagfolk har.

Overordnet kan anbefalingerne inddeles i en *helhedsorienteret og holistisk tilgang, oplysning samt udbredelse*.

"For mig er det en gammeldags måde at se og løse voldsproblematikker på ved at have et offer det er synd for, og ved at have en udøver der skal straffes. Ingen af delene giver læring til at forstå egne begrænsninger, til at udvikle nye og bedre måder at håndtere følelser, relationer og handlinger på."

Kvindelig socialrådgiver, 59 år.

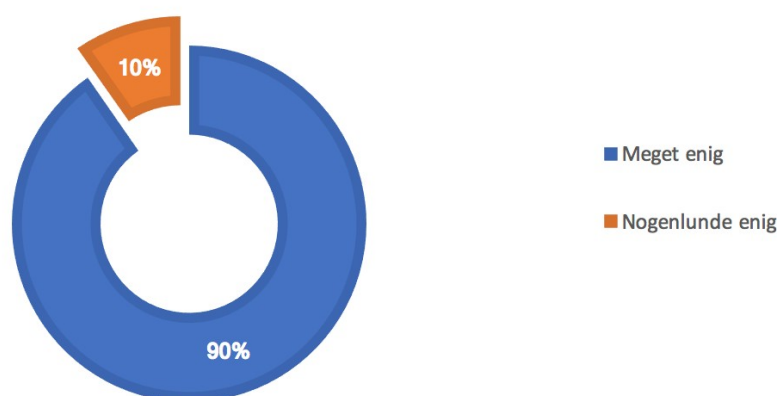

En helhedsorienteret og holistisk tilgang: Den danske indsats bør tage udgangspunkt i relationen og inddrage hele familien i behandlingen af vold i nære relationer. Det understreges, at begge parter i en voldsramt relation er udsatte og på lige fod har behov for hjælp. Der efterspørges et større fokus på børn i voldsramte familier og et mindre "frit valg" fra forældrene, om hvorvidt børn tilbydes behandling. Får man kontakt med den ene part af den voldsramte relation, bør det være almen praksis, at den anden part kontaktes og tilbydes samme hjælp. Dette kan forekomme i et samarbejde mellem specialiserede tilbud og kommunalt regi.

"At behandlingsindsatser insisterer på systemiske tænke- og behandlingsmåder, dvs. at både problemerne og løsningerne tænkes situeret i den kontekst og blandt de relationer, hvor de udspiller sig, i stedet for at ses som udtryk for individuelle personligheder, egenskaber, patologier etc. Det vil i praksis f.eks. sige, at parret og/eller hele familien deltager, frem for at der primært tilbydes individuelle terapeutiske forløb."

Mandlig psykolog.

BØRN DER LEVER I VOLDSRAMTE HJEM BØR ALTID TILBYDES STØTTE ELLER BEHANDLING

Oplysning: De danske fagfolk efterspørger oplysning om vold i nære relationer og dets konsekvenser, både blandt almenbefolkningen og blandt fagfolk:

- Oplysningskampagner, som skal oplyse almenbefolkningen om vold i nære relationer og dets konsekvenser, samt hvor man kan søge hjælp.
- Oplysning til forældre, som oplever problemer med vold, om de skadelige konsekvenser det har for børn, selv når børnene ikke direkte er vidne til volden.
- Oplysning blandt ikke specialiserede fagfolk om voldens konsekvenser, og den anbefalede praksis ved mistanke om vold.
- Undervisning om vold i nære relationer på ungdomsuddannelser, og undervisning om egne grænser i den danske seksualundervisning.
- Oplysning om de høje forekomster af vold blandt de helt unge.
- Oplysning til politiet om deres muligheder for at bortvise voldsudøveren fra hjemmet.
- Oplysning om forekomsten af vold i nære relationer på tværs af alle samfundslag.

Gennem oplysning forventes det, at flere familier bliver opmærksomme på deres rettigheder, og at tabuet om vold i nære relationer kan mindskes.

"Fortsat større fokus på, hvad det betyder for børn at vokse op i familier, hvor der er vold. Udbrede viden om, at problemet er tilstede i alle samfundslag – forsøge at gøre tabuet mindre"

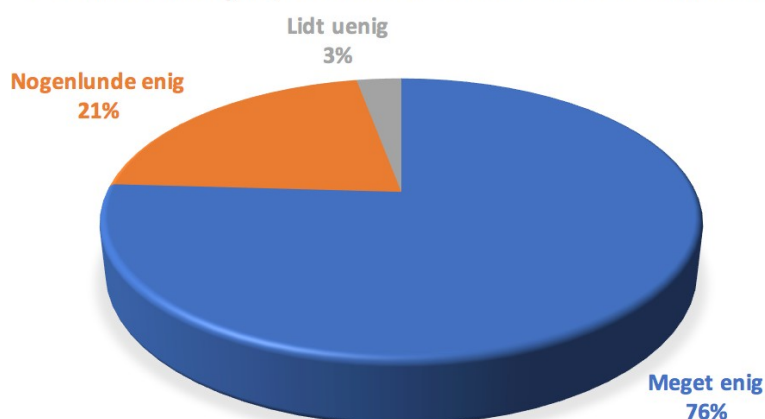
Kvindelig psykolog, 53 år.

Udbredelse: I takt med oplysning om vold i nære relationer, bør de danske tiltag målrettes efter de dokumenterede behov. Her i blandt:

- Gratis psykologhjælp til den voldsramte, voldsudøveren og børn i voldsramte familier.
- Hjælp til kommunikation og konflikthåndtering mellem parterne i relationen.
- Tværorganisatorisk samarbejde mellem specialiserede tilbud.
- Fokus på børn fra voldsramte familier i de danske institutioner og skoler.
- Større efterværn i hele landet efter at have afsluttet et voldeligt forhold, f.eks. CTI (Critical Time Intervention).

Der skal være lige tilbud til alle involverede parter (voldsramte, voldsudøvere og børn), samt tilbud om par- og familiebehandling til de, der ønsker at fortsætte som en familie.

I INDSATSEN, FOR AT STOPPE VOLD I NÆRE RELATIONER, BØR BEGGE PARTER INDDRAGES

Tabel 3. I nedenstående tabel optræder de 23 udsagn om vold i nære relationer, som de danske fagfolk er blevet bedt om at forholde sig til. Tabellen viser den procentvise fordeling over fagpersonernes respons.

Udsagn om vold i nære relationer	Meget enig	Nogenlunde enig	Lidt uenig	Meget uenig
Et forhold kan være voldeligt, selv hvis der ikke optræder fysisk vold?	81.7%	15.4%	2.9%	-
Mænd begår mere vold i nære relationer end kvinder?	26.9%	47.1%	14.4%	11.5%
Kvinder begår mere vold i nære relationer end mænd?	-	5.7%	62.9%	31.4%
Fysisk vold er den mest skadelige voldsform?	1.9%	15.2%	42.9%	40.0%
Et parforhold hvor der har optrådt vold, kan aldrig blive et velfungerende forhold	6.7%	27.9%	37.5%	27.9%
Når kvinder udøver vold er det oftest selvforsvar	3.8%	19.2%	50.0%	26.9%
Når mænd udøver vold er det oftest selvforsvar	1.9%	2.9%	38.1%	57.1%
Har der én gang været vold i et parforhold, vil det ske igen	14.3%	46.7%	31.4%	7.6%
Det er naturligt for en mand at reagere aggressivt, hvis han føler sig presset?	2.9%	13.3%	34.3%	49.5%
Det er naturligt for en kvinde at reagere aggressivt, hvis hun føler sig presset?	1.9%	7.6%	40.0%	50.5%
En kvinde som udsættes for vold, bør forlade sin partner	26.7%	45.7%	21.9%	5,7%
En mand som udsættes for vold, bør forlade sin partner	26.7%	44.8%	22.9%	5.7%
Der er gode chancer for at 'reparere' et voldeligt parforhold og skabe et sundt	8,7%	37.5%	40.4%	13.5%
Som professionel er min vigtigste opgave at hjælpe ofret.	23.1%	39.4%	21.2%	16.3%
I et voldeligt forhold bærer begge parter et lige ansvar	4.8%	25.0%	32.7%	37.5%
Vold i parforholdet skyldes mandlig dominans	1%	24.3%	36.9%	37.9%
Vold i parforholdet skyldes kvindelig dominans	-	14.4%	42.3%	43.3%
I indsatsen, for at stoppe vold i nære relationer, bør begge parter inddrages	76%	21.2%	2.9%	-
Har parret børn, bør voldsudøveren kun have overvåget samvær med sit barn	4.9%	29.1%	48.5%	17.5%
Børn der lever i voldsramte hjem bør altid tilbydes støtte eller behandling	90.3%	9.7%	-	-
Behandling til voldsudøvere, kan bidrage til at stoppe volden	78.6%	20.4%	1.0%	-
Voldsudøveren er overset i den danske indsats mod partner vold	48.1%	38.5%	13.5%	-
Hvis ofret bevidst fremprovokerer den voldlige reaktion hos udøveren, er det ofret selv, der bærer ansvaret	1.0%	11.5%	26.0%	61.5%

Kapitel 5

Kvalitative interviews om pardynamikker i relation til voldsproblematikker

Metode

Kvalitative interviews med par som oplever problemer med vold i parforholdet er blevet udført for at opnå en forståelse for selve dynamikken i forholdet fra begge parterers perspektiv. I udførslen og til analysen er Interpretative Phenomenological Analysis (IPA; se nærmere i Bilag D) blev anvendt som metode, da den antages at være mest i overensstemmelse med forskningsmålene.

Semi-strukturerede interviews med syv par (samt to behandlerinterviews) har genereret tilstrækkeligt data til IPA, som har givet en både fleksibel og fokuseret dataindsamling.

Procedure

I alt har syv par indgået i interviewundersøgelsen (i tillæg til to behandlerinterviews). Forskerne på SDU har søgt kontakt med parrene gennem annoncering på sociale medier (Facebook) og i Ugeavisen på Fyn samt gennem Dialog Mod Vold og de deltagende organisationer i Lev Uden Vold. Et par deltog på baggrund af en offentlig annonce, tre par var henvist gennem deres behandler hos Dialog Mod Vold og de resterende tre par henvendte sig selv på baggrund af et opslag i venteværelset hos Dialog Mod Vold. De syv interviews er yderligere blevet suppleret med to indledende behandlerinterviews med terapeuter som arbejder hos DMV.

Deltagerne er blevet betalt et honorar på 1000 kr. som kompensation for ulejligheden. Interviewene tog halvanden til to timer og fandt sted enten hjemme hos parrene selv eller i et samtalelokale hos DMV.

Interviewguide

Deltagerne blev bedt om at opgive alder, job og uddannelse, om de var gift eller samboende, hvor mange år de havde været sammen, om de havde modtaget terapi eller anden form for hjælp, og om de tidligere havde fået stillet en psykisk diagnose.

Indledningsvis blev parret bedt om at fortælle, hvordan de mødtes, hvad de faldt for hos hinanden og hvornår og hvordan problemerne med volden begyndte.

Interviewet fokuserede efterfølgende på de dynamikker som har gjort sig gældende for voldsproblematikken. Herudfra sørgede intervieweren for at interviewet bevægede omkring følgende fem aspekter:

- Adfærd
- Følelser
- Kropslig kontakt
- Sociale relationer
- Attributioner

Afsluttende blev parrene bedt om at forholde sig til, hvad der har været gavnligt for deres forløb, og hvilke behov de måtte have for at komme deres problemer til livs.

Interviewguiden er udviklet med henblik på at opnå en bedre forståelse af voldsprocesserne (før, under og efter) og omfatter opfølgningen af hjælp og identifikation af de elementer, som anses for at hjælpe eller vanskeliggøre samt parrets samspil med familie, venner, arbejdskolleger mfl.

Guiden blev yderligere brugt til at vurdere parternes opmærksomhed på bestemte 'triggere', når volden eskaleres og ophører.

Etiske overvejelser

Interviewene er udført af psykologer, som er underkastet de fælles nordiske etikregler for psykologer og respekterer de retningslinjer, som er udstukket af Helsinki deklARATIONEN.

Psykologerne som udførte interviewene har stor erfaring med forskningsinterviews og i at tale med volds ofre.

Deltagerne blev oplyst om, at alle indsamlede data behandles fortroligt og opbevares sikkert. De demografiske oplysninger vil ikke være tilgængelige og genkendelige; optagelser er beskyttet med et password og i de efterfølgende transskriptioner vil potential identificerende oplysninger blive fjernet. Psykologernes tavshedspligt blev yderligere understreget.

Deltagerinformation

	Alder	År sammen	Parforhold	Behandling	Evt.
*Alfred	45 år		Gift med 3 børn.	Afsluttet hos DMV.	Behandler interview.
*Anne-Dorthe	45 år				
*Benny				Afsluttet hos DMV.	Behandler interview.
*Birte					
Claus	30 år	3 år.	Kærester, uofficielt samboende.		Claus: ADHD.
Christine	25 år				
Dennis	40 år	10 år.	Gift med 2 børn.	2-årigt forløb hos ATV og DMV.	<u>Claus</u> : tidl. depression.
Dorthe	30 år				<u>Dorthe</u> : tidl. fødsels depression.
Erik	30 år	5 år.	Samboende, venter første barn.	Afsluttet forløb hos privatpraktik + DMV	<u>Else</u> : tidl. depression.
Else	30 år				
Frank	25 år	2 år.	Kærester, bor hver for sig.	Igangværende forløb: DMV	
Frederik	35 år				
Gorm	45 år	20 år.	Gift med 3 børn.	Afsluttet: DMV og privatpraktik.	
Grethe	50 år				
Hans	50 år	3 år.	Kærester, bor hver for sig.	Igangværende forløb: DMV.	<u>Hans</u> : bipolar.
Heidi	45 år				
Ib	40 år	10 år.	Samboende.	Igangværende forløb: DMV.	<u>Ingrid</u> : bipolar.
Ingrid	40 år				

Tabel 4. Ovenstående information er blevet anonymiseret, derfor er deltagernes navne ændret og deres alder samt 'år sammen' er rundet op og ned til nærmeste hele tal med et 5-årigt interval.

****Behandlerinterviews**

Analyse

I overensstemmelse med IPA er følgende seks hovedtemaer blev identificeret i de 9 interviews: barndom, intimitet, belastninger, grænseløshed, miskommunikation og tabu. Nedenfor vil analysen tage udgangspunkt i de seks hovedtemaer, som efterfølgende vil være udgangspunkt for diskussionen.

Identificerede hovedtemaer

Barndom - Enelige forældre og/eller dysfunktionelle familieforhold. - Fysisk og psykisk vold mellem forældre eller mod barnet. - Alkoholmisbrug. - Aldrig lært konflikthåndtering. - Aggression eller konflikt-skyhed.	Belastninger - Psykisk sygdom. - Stress. - Etablering. - Dødsfald. - Sårbarhed. - Selvværd	Miskommunikation - Dårlig konflikthåndtering. - Trække-presse dynamik-ker. - Temperament. - Stædighed. - Kritik. - Såre hinanden. - Manglende overensstem-melse i forventninger til hinanden.
Intimitet - Sexlivet er typisk gået i stå. - Manglende intimitet og nærvær i hverdagen. - Forskellige opfattelser fæl-lesskab og nærvær. - Forskellige måder at ud-vise omsorg.	Grænseløshed - Pres. - Manipulation. - At sætte sig i den andens sted. - 'Noget for noget' i både konflikt og intimitet. - Kontrol. - Jalousi. - Vold	Tabu - Skam og skyld. - Holder det helt privat. - Manglende forståelse. - Stigmatisering. - At falde i mellem to stole.

Barndom

Otte ud af de ni par beskriver en barndom, som har været præget af dysfunktionelle familieforhold med enten fysisk og psykisk vold eller uhensigtsmæssig konflikthåndtering hos enten den ene eller begge parter.

"Min far har et temperament han ikke kan styre, øh, så det var også med råb og skrig, og han smadrede materielle ting, når han blev sur. Øh, jeg har ikke en hukommelse af, at han har skadet min mor, men han har tæsket mig et par gange."

Dennis, 40 år.

Flere fortæller om forældrenes vold over for børnene selv, eller imellem forældrene, hvorimod andre afviser, at der har været vold i hjemmet, men fortæller at der var et højt konfliktniveau, og at forældrene ville råbe højt og kaste ting efter hinanden. Dette falder almindeligvis under kategorien

'psykisk vold', hvorfor der lader til at være en misforstået opfattelse af, hvordan psykisk vold kategoriseres.

"De råbte af hinanden, min mor kunne godt lide at kaste ting, i gulvet (lille grin), nogen gange efter ham, men altså hun ramte aldrig, men ja det var meget råb og sådan noget, som regel når han havde drukket."

Dorthe, 30 år.

Det er ikke alle par, hvor der har været vold i barndomshjemmet, men flere fortæller, at de aldrig har lært om sund konflikthåndtering fra forældrene. I interviewet med Frank og Frederik fremgår det, at Frank voksede alene op med sin mor, som aldrig ville diskutere med ham. Hvis han blev sur på sin mor, ville han nogle gange undlade at tale til hende i flere måneder. Til sidst ville de ignorere det og aldrig tale om det igen. I dag har Frank problemer med at håndtere konfrontationer og kritik.

Frank: *"well, I think you struck gold there, because we would never argue with my mom, I only grew up with my mom and she was, like she would never argue with me usually. Like, it would never be violence, but I would get angry and stop talking to her. That's usually how."*

Interviewer: You would normally just let it pass (the argument)?

Frank: *"It could take months. And then we would never talk about that again. Like that specific, you know."*

Frank, 25 år.

Det gælder stort set for alle deltagerne, at de selv kobler deres oplevelser i barndommen til deres problemer i parforholdet. Det vil løbende i analysen blive tydeligt, hvordan de resterende temaer kan sættes i relation til deltagernes barndom.

En tilbagevendende pointe er, at den ene i parforholdet ofte har lettere ved at lægge konflikterne fra sig og hurtigt glemme dem igen. Dette kommer bl.a. til udtryk af Claus, som i sin barndom aldrig har lært at sige undskyld og som har manglet forståelse for, hvordan hans egen voldelige adfærd kan støde hans partner.

"Jeg kommer selv fra et voldeligt hjem og boede alene med min far (...) og øh jeg har fået mange bank og øh gloser efter mig og dit og dat, og det var lidt som om, at der ikke var noget flugtvej for mig, altså vi har aldrig sagt undskyld eller nogen ting til hinanden, og det har jeg været rigtig dårlig til, når jeg, primært med kærester, så at, når vi har haft de der ting, så føler jeg bare at det er okay, ik? Bagefter, selvom, jamen jeg bliver selvfølgelig, der føler jeg at det er overstået, hvor at jeg har lagt mærke til eller fundet ud af, at, hvor meget det støder andre mennesker, når der har været sådan et problem."

Claus, 30 år.

Det interessante er, at Claus udtrykker en manglende forståelse for, hvordan hans adfærd kan krænke andre og at det ikke bare går over kort efter, samtidig med at parret giver udtryk for, at Claus selv har en lav tærskel for krænkelser, da hans jargon kobler kritik tilbage til oplevelser i barndommen.

"Jeg har også lagt mærke til, at vi har sådan et forskellige syn på, hvad der er sårende at sige, har jeg lagt mærke til, der var, jeg kan huske meget i starten, der var, hvis det var at jeg synes, du var irriterende at høre på, så kunne jeg godt finde på at sige "er du dum eller hva?" hvor at Claus koder det helt tilbage til sin barndom, hvor han har fået at vide af sin far at "du er kræftedeme så dum", "du duer ikke til en skid" og alle de ting, så for mig var det ikke noget synderligt voldsomt at sige "er du dum eller hvad", så vi har, så nej, jeg er overhovedet ikke så rapkæftet som jeg har været, jeg holder rigtig meget inde. Ja."

Christine, 25 år.

Sammenfatning: overordnet tydeliggøres det, at deltagerne overordnet har problemer med konstruktiv konflikthåndtering, som stammer fra uhensigtsmæssig konflikthåndtering i barndommen samt lavt selvværd og en generelt lav tærskel over for krænkelser som i flere tilfælde kan forklares med vold og omsorgssvigt i en tidlig alder.

Intimitet

Syv ud af de ni par, vi har interviewet, oplever problemer med sexlivet og intimiteten, for en del af parrene er det gået helt i stå. Overordnet kan manglen på intimitet tilskrives enten at være en konsekvens af konflikterne og volden at være et udtryk for forskellige behov eller at være påvirket af ydre faktorer.

Som illustreret ovenfor i barndomstematikken, kan det være nemt for den ene part at lægge konflikten fra sig, mens det er sværere for den anden. Det samme er gældende for intimitet, hvor flere udtrykker, at de tager konflikterne med over i andre dele af forholdet.

Erik: *"jeg tror noget som der altid har været forskelligt i Elses og min måde at håndtere det på, det er, hvor meget vi tager sådan de der konflikter med videre ind i det øvrige forhold og sådan. Jeg har meget nemt kunne lukke det ned og tænke 'øh nu har vi løst problemet, fordi vi har snakket om det', vi snakkede altid om et eller andet i forlængelse af de der konflikter, hvor jeg har kunnet forstå, hvor vi har kommet frem til en eller anden konstruktiv løsning på nogle situationer og sådan noget og jeg har tænkt 'så nu har vi aftalt det, så findes det her ikke mere' agtigt, sådan var det inde i mit hoved, men Else var meget mere sådan, også fordi det ligesom er dig der har været ofret, så du har sådan båret det med dig på en anden måde."*

Else: *"Jeg bar det meget mere på mit selvværd (...). Det konfliktoptrappede også. Det fyldte faktisk rigtigt meget, det der sex der, det havde jeg faktisk lidt glemt, men det gjorde det. (...) Det har været en ting der har været svær at få tilbage på rette spor. (...) Jeg følte mig lidt brugt. At man nogen gange var god nok og nogen gange ikke var god nok."*

Else og Erik, 30 år.

Ingrids og Ibs problemer med vold bunder grundlæggende i Ingrids Bipolar diagnose, som giver hende en lav frustrationstærskel og som har betydning for hendes humørsvinger, der kan få hende til at miste kontrollen.

Ingrid: *"Det er som jeg siger nogen gange, det er svært at stå og råbe og skrigesom en galning og så være en sex gudinde den anden dag (...). Det er svært at forene de to ting, for jeg skal stille mig om."*

Ingrid, 40 år.

Problemer med intimitet skyldes også for flere af parrene, at de grundlæggende har forskellige behov. Det er et tilbagevendende mønster blandt parrene, at mændene har svært ved at udvise intimitet i hverdagen gennem kys, kram og generelt samvær og/eller fælleskab, da de ikke føler det naturligt eller selv oplever et behov. Flere kvinder giver udtryk for savn og mangel på denne form for intimitet; disse problemer smitter uundgåeligt af på sexlivet, og både kvinderne og mændene på skift giver udtryk for manglende lyst eller overskud.

Dorthe: *"Ja, det er det, jeg har altid haft et større behov end ham kan man sige, så jo absolut, så det er noget jeg savner, men også bare hele intimiteten med at røre ved hinanden, kramme hinanden og sådan noget, altså hele det der fysiske kontakt, hvad enten det er det ene eller det andet det, det savner jeg."*

Dennis: *"Ja, og det er jeg ikke god nok til. Det er jeg ikke, fordi det, det er ikke et behov jeg har, så det er ikke noget, jeg er opmærksom på, kan man sige og så.. Det er ikke naturligt for mig."*

Dorthe, 30 år; Dennis, 40 år.

Manglen på intimitet er med til at skabe afstand mellem parrene og det har for flere været en konfliktoptrappende faktor. Ydre faktorer såsom psykisk sygdom, seksuel usikkerhed med afsæt i barndommen, stress og alkohol har også for parrene haft indflydelse på den manglende intimitet. Flere par beskriver, hvordan intimiteten bliver forsøgt erstattet med en anden form for nærvær, men at afstanden mellem parret ikke nødvendigvis bliver mindsket.

Christine: *"Jeg har da lagt ud til Claus at jeg synes det er ekstremt hårdt, at man ikke har sex sammen, at jeg ikke får det der nærvær og, altså jeg kommer jo fra en familie og et forhold med ham min forrige kæreste, der var bygget på nærvær og kærlighed, ik'osse, og når man så kommer og man faktisk bliver glad for ham tossen der (læs Claus), ik'osse, jamen så er det pisse irriterende at han så ikke giver noget igen. "*

Claus: *"Jeg giver jo igen på nogle andre ting"*

Christine: *"Ja det siger du godt nok, men det føler jeg ikke, det er ikke nok for mig"*

Claus: *"Det irriterer mig jo også, når Christine begynder at snakke om det der, hvorfor jeg ikke giver*

hende de ting, jeg har jo sagt, men det er også svært for mig også at lave mig om, og så lige pludselig fra den ene dag til den anden, så bliver jeg en kærlighedsdukke, altså det, det er jo, når det ikke ligger til mig, og er så langt fra mig, så er det jo svært bare at sige sådan her. Og det er jeg da blevet ret irriteret på Christine over. (...) Du minder mig om det hver dag, der bliver jeg faktisk bare irriteret, fordi for mig føler jeg, at det ikke skal være tvang, for mig føler jeg, at det skal komme"

Christine: "der er det igen at presse, og det er ikke sjovt for nogen at blive presset. Det er jo også derfor at, hvis du har lagt mærke til det, når du siger "lad nu være, du presser mig", så stopper jeg også."

Christine, 25 år; Claus 30 år.

Sammenfatning: Intimiteten er vigtig for parforhold. Bliver ens behov ikke mødt eller føler man sig afvist kan det medfører frustration og ensomhed. Det er vigtigt for parforholdet, at begge parter føler en nærhed til hinanden, som binder dem sammen. Oplever man problemer i parforholdet kan intimiteten i sig selv blive konfliktoptrappende og manglen på samme kan blive et våben med fornærmelser som 'ikke mand nok' eller anden kritik rettet mod intime forhold.

Belastninger

I overensstemmelse med tidligere undersøgelser af voldsudsatte og udøvere fandt vi også høj forekomst af tidligere eller nuværende psykisk sygdom blandt deltagerne. Hos syv ud af de ni par har den ene eller begge parter på et vilkårligt tidspunkt opfyldt kriterierne for en diagnose (Tabel 4). I relation til konflikter og vold er belastningen fra psykisk sygdom typisk kommet til udtryk på to måder. Nogle har oplevet et øget behov for tilbagetrækkethed, isolation og manglende overskud, hvorimod andre har oplevet lav impuls kontrol og lav tærskel for krænkelser.

Else: "for mig var det lidt ligesom et bæger, som sådan flød lidt over, fordi altså jeg havde det fandme dårligt dengang, altså jeg havde det jo psykisk helt ad pommeren til og i lang tid, hvor Erik bare sådan er mega forstående og mega sød og mega sådan er på og hjælper mig op oven på og sådan noget, og lige pludselig så var det bare så, altså ligesom, og det tog jo også årevis, altså det tog år, fra jeg startede i behandling, altså det har nok taget to år, inden at jeg, altså var sådan ude igen,

og på et tidspunkt der var det ligesom om, at nu havde han være forstående længe nok i, at jeg ikke kunne fortælle om, hvordan jeg havde det, og ikke havde noget mentalt overskud og sådan noget. Så for mig der blev det lige pludselige sådan, okay det har han fået nok af, at, altså så blev det pludselig også, det blev meget overvældende tror jeg, at det gik fra at du havde været sådan mega sød og forstående og omfavnende i forhold til den der depression og nu, nu skal det også til at have en ende, og vi snakkede meget om sådan et forhold, hvor man bare giver og giver og giver og ikke rigtig synes, at der kommer noget tilbage. Så det kan godt være dét der ligesom også har været en uretfærdighedsfølelse på en måde. På et eller andet tidspunkt måtte det også være, at nu må det sgu snart komme tilbage ik? ”

Erik: ”Ja, det var sådan det var. Jeg følte også at jeg skulle ha’ et eller andet”.

Else og Erik, 30 år.

Parrene giver generelt udtryk for at der er nogle dynamikker og nogle mønstre, som mere eller mindre altid har været der. Hos mange af parrene, gives der dog samtidig eksempler på, at ydre omstændigheder som psykisk sygdom, stress, små børn, etablering når man første gang flytter sammen, dødsfald, alkohol el. lign. har fået tingene til at eskalere.

”Vi havde haft nogle situationer som havde været, altså, vi har tre børn, så der har været pres på, meget lige fordeling af arbejdsopgaver, du er en moderne mand i mange henseender, i forhold til at jeg har haft ret krævende karrierejob i perioder, hvor jeg har siddet som (...chef...), det har krævet rigtig mange timer, og med småbitte børn der har du taget teten, så vi har været en familie under pres, som alle familier er i dag (griner), og så har der været nogle situationer, som har været lidt for meget, og så har der været nogle situationer, som blev rigtig meget for meget, hvor det var svært at se, hvad skal vi gøre, hvor ender det sådan?”

Grethe, 50 år.

Når spurgt hvad der kan være årsag til et skænderi for parret, så svarer Dorthe, 30 år:

”Efter vi fik børn, så børneopdragelse, altså det der med, hvor, hvordan taler vi til børnene, hvor hårdt taler vi, hvad forventer vi af dem og hele den der hvordan.. ”

For Ingrid, 40 år, har frustrationen forbundet med hendes sygdomsmeddelelse været en udløsende faktor:

"Jeg følte det som en straf, at jeg blev bedt om at gå hjem og sygemelde mig og så, at øhm, at der ligesom ingenting skete, det føltes som om ingen, jo jeg ved godt, at jeg gik ned hos en psykiater 1- 2 gange om ugen, men derudover så gik jeg bare derhjemme og var bare derhjemme. Ingenting skete, der var ingen meddelelser fra FOA, ingen meddelelser fra jobcentret, ingen meddelelser fra nogen, man var bare ligesom sådan, man var bare sådan helt alene."

Sammenfatning: En overvægt af undersøgelsens deltagere kan tilskrives at have en særlig sårbarhed over for konflikt i lyset af deres barndom, selvværd og eventuelle psykiske problemer. Når ydre faktorer bliver en yderligere belastning, så optræder konfliktniveauet og reaktionerne bliver uhensigtsmæssige.

Grænseløshed

Ser man nærmere på selve dynamikken og konfliktudløsningen, kan der hos de fleste par spores en form for grænseløshed hos den ene eller begge partnere. Denne grænseløshed kommer bl.a. til udtryk ved pres, manipulation, jalousi, kontrol og vold.

Som tidligere beskrevet er en tilbagevendende dynamik, at den ene part har behov for at trække sig, hvorimod den anden presser på. Resultatet bliver oftest, at jo mere den ene part presser på, jo mere trækker den anden part sig ind i sig selv. Det sker både det, at den, der trækker sig, til sidst forsværer sig med fysisk vold, og at den, der presser, til sidst reagerer med vold for at få en reaktion.

"Det er sådan et typisk mønster, at jeg siger ikke ret meget, og Hans snakker rigtig meget, altså alt kommer ud, alt hvad du tænker og føler og sådan noget, og jeg bliver mere og mere anspændt i kroppen og Hans siger 'lige om lidt, så kan jeg se at du bliver trist og så siger du ingenting og så får du det der, så begynder du at tude og så bliver du offer', ja en hel masse andre ting, det er sådan meget det samme (...)."

Heidi, 45 år.

Det fremgår af eksemplerne, at grænseløsheden ofte er indbyrdes og at det er med til at fastholde parrene i uhensigtsmæssige problemer. Den fysiske vold mellem Dorthe og Dennis har primært været udøvet af Dennis, men når de blev spurgt direkte ind, var der også eksempler på det modsatte:

Interviewer: Har du været fysisk overfor Dennis?

Dennis: *"Ja, det har hun"*

Dorthe: *"Jeg har holdt fast i hans t-shirts, jeg har ødelagt et par t-shirts når han har været ved at gå, så har jeg forsøgt at hive, holde ham fast kan man sige"*

Dorthe 30 år, Dennis 40 år.

Ser man dette eksempel ovenfra, kan Dennis' handling ses som et forsøg på at trække sig fra situationen. Det er et generelt mønster for Dennis, at han gerne trækker sig og i denne situation kan det ses som et forsøg på at trække sig fra konflikten og/eller vreden, som tidligere har udløst volden. Dorthes modsvar bliver her en konfliktoptrappende handling, på samme måde som den psykiske vold også bliver det.

"Ja, og det er jo ligesom, at den fysiske del er faktisk er en overlevelsesstrategi, så er den psykiske del det også for kvinden. Det er en måde at forsøge at kontrollere og man kan jo ikke kontrollere det, men det er meget et forsøg på at kontrollere den der vrede, så man kan holde den nede, så den ikke kommer op, altså kontrollere det vrede i stedet for at tage fat i det."

Dorthe, 30 år.

Mange af parrene beskriver problemer med at sætte sig i den andens sted. De har det med at blive i deres egen følelse og i stedet for at lytte til hinanden og forsøge at forstå hinanden, så kommer de i stedet til at prøve at overdøve hinanden.

"Jeg tror at jeg argumenterer meget. Og har sådan en retfærdighedsfølelse om at det kan jo ikke

være rigtigt, og så ud fra den der indignation så presser jeg på med min holdning og det bliver meget argumenterende og, og vil også gerne gøre mig, altså i virkeligheden er det en frustration i ikke at blive, altså følelsen af ikke at blive hørt eller mødt, men så bliver jeg ved, i stedet for og mærke at jeg kan ikke komme igennem alligevel nu, så det kan være ligegyldigt, så bliver jeg ved med at prøve og forklare og prøve at ligesom finde en, et fælles, det er min følelse, jeg prøver at finde et fællesskab og i virkeligheden så lyder jeg mere og mere vred og frustreret, så det bliver jo ikke et fællesskab, det bliver sagt vredt.”

Grethe, 50 år.

Sammenfatning: Det er generelt gældende, at det emne parrene skændes om ikke har den store praktiske betydning. Typisk så starter diskussionerne småt, men eskalerer i takt med frustrationen af ikke at blive mødt og hørt. Parrene kommer gentagende gange til at overskride hinandens grænser ved ikke at lytte, prøve at forstå, presse på og argumentere eller ved at afvise hinanden.

Miskommunikation

Set ovenfra er der et tydeligt, tilbagevendende mønster, som kan minde om en ond cirkel. Uensigtsmæssig konflikthåndtering og lavt selvværd fra barndommen har haft betydning for en lav frustrationstærskel, som yderligere kan blive påvirket af ydre belastninger og en for individet, grænseløs adfærd. Alt dette udmunder sig i en miskommunikation, som udløser og eskalerer konflikter.

De fleste par definerede sig indledningsvis med udtalelser som *”vi har begge temperament og vi er begge stædige.”* Psykologisk set er begreber som ’stædighed’ og ’temperament’ relativt løst definerede, og set i relation til volden er det nok udtryk for mere end, hvad man forbinder det med i folkmunde. Temperament kan være et udtryk for en lav frustrationstærskel, en lavere tærskel for krænkelse og problemer med at styre sin vrede og aggression. Ligeledes kan stædighed ses som et udtryk for rigiditet, lavt selvværd og problemer med at sætte sig i andres sted.

Samtlige par har fortalt at deres problemer med vrede og aggression er begrænset til den nære

relation de har til deres partner. Når man er tæt på hinanden, så får man et særligt indblik i den anden person, et indblik der i konflikt kan give anledning til at såre hinanden på et særligt følsomt område.

"Vi har sagt nogle grimme ting, fordi vi kender hinanden så godt, så bliver der sagt nogle uhensigtsmæssige ting og nogle tarvelige ting og nogle terminale ting, altså sådan noget med 'nu gider jeg ikke det her mere'.

Grethe, 50 år.

Når man har problemer med at sætte sig i den andens sted og ikke føler sig mødt og hørt, så forsøger mange blot at tale højere.

"Ja, det altså det kommer meget an på situationen. Altså den, som har mest på spil, den, som er blevet mest såret eller mest ked af et eller andet, er som regel den første til at råbe. (...) Det er ikke, fordi det altid er den ene. (...) Vi har været rigtig gode til at afbryde hinanden, det er en af de ting, vi har lært herinde (i Dialog mod Vold), fordi at vi afbryder hele tiden. Og når man bliver afbrudt, så taler man højere også, og så kommer man jo der op ad ik?"

Dorthe, 30 år.

Når diskussionen ikke er konstruktiv og man ikke formår at lytte til den anden, så går diskussionen i stedet over i en magtkamp, hvor målet mere bliver at såre den anden end egentlig at blive hørt.

"i udgangspunkt vil jeg sige, at jeg synes at vi, altså kimen til det, der har været vores udfordring, har jo i virkeligheden altid været der. Som sådan meget kort fortalt er, at lige så gode vi kan være til at snakke om tingene, så på et eller andet tidspunkt, såå, så stikker det af for os, altså for os begge to, og så bliver det, så bliver skænderierne helt uhensigtsmæssige, ik? Så går det over i, så bliver det sådan en krigstilstand, øh, og det der skift der, der har jo på en eller anden måde altid været der."

Gorm, 50 år.

"Det er helt klart et tempo, det er et tempo-issue, ik? Altså det går fra at vi sidder og snakker stille og roligt til lige pludselig så.. dak dak dak dak (viser overlappende stigning i konfliktniveau med

hænderne) og så taber man sig selv."

Gorm, 50 år.

Da parrene generelt aldrig er nået til enighed, er diskussionerne ofte blevet lagt til siden for at kunne komme videre i hverdagen. Derfor har der ophobet sig mange uforløste konflikter, som er medinddraget, hver gang et mindre irritationsmoment er opstået.

"Så blev det sådan en kædeting, så hver gang man var uenige om en lillebitte smule, jamen så blev det lige pludselig det hele, altså de sidste tre år man havde haft med, ik, det kom med ind i det her skænderi, og så blev det lige pludselig en hel masse, selvom det bare startede, så altså"

Dennis, 40 år.

Mange af parrene taler om, at den ene har problemer med at åbne op og udtrykke sig om sine følelser. Det fremgår dog af interviewene, at der findes en modsatrettethed imellem ønsket om at den anden åbner sig og i at ville lytte til den anden. Kritik mod sin partner og en særlig følsomhed overfor kritik er en tilbagevendende problemstilling hos parrene.

"Og når jeg netop øver mig i at give udtryk for, at jeg netop ikke synes, at det er i orden at du siger 'kys mig kys mig' foran mine børn ved et spisebord, når jeg så øver mig i at give udtryk for det, så får jeg at vide, at jeg er forkert. Altså, så, og så, så kan jeg ikke finde ud af, hvad jeg skal, hvad skal jeg så gøre næste gang? Så skal jeg lade være med at sige det, fordi jeg ved at det støder Hans? Altså så kan jeg ikke finde ud af, hvad jeg skal gøre."

Heidi, 45 år.

"It could be that he, as I see it, he comes with a criticism at a way I do it and I am not very good at handling critique. Instead of saying just I am sorry I will just start differently myself and get angry of the fact that he thinks I am doing it the wrong way. Then he gets sad and I get like sad and annoyed and I get angry".

Frank, 25 år.

Sammenfatning: snarere end dominans fra en partner, så beskriver parrene sig generelt som ligestillede og derfor er konflikten også snarere et udtryk for en magtkamp parret imellem. I lyset af den dårlige konflikthåndtering bliver kommunikationsmetoderne uhensigtsmæssige og kritikken bliver svær at håndtere. Når man ikke føler sig mødt og hørt, så stiger volumen på konflikten og frustrationen øges.

Tabuet

Alle parrene, vi har talt med, har en forståelse af deres problemer og et ønske om at ændre det. Derfor var et overskyggende tema også, hvor svært det var at identificere sig selv som 'voldsudøver' og søge professionel hjælp.

"Jeg er pinlig over, at det hedder eller ikke at det hedder, men at jeg skal møde op hos et sted, som hedder Dialog Mod Vold. Jeg bryder mig ikke om at skulle forhold mig til det, det er lidt svært, men jeg skal forholde mig til det, og jeg vil også gerne forholde mig til det og arbejde med det, men samtidig så tænker jeg 'okay, så kan jeg være stolt af at jeg tager tyrene ved hornene og gør noget, eller vi gør noget'. Det synes jeg er godt."

Ingrid, 40 år.

Mange mennesker har et særligt billede af folk der udøver vold. Folk forventer, at det er et fænomen, som sker blandt særligt socialt udsatte som generelt er utilregnelige, og mange har en stereotype opfattelser af, hvordan en voldsmand ser ud.

"Det har været en på alle måder forstyrrende proces, i forhold til, hvem man egentlig synes, man har været som person og sådan noget. Fordi jeg har jo egentlig altid definereret mig selv som sådan en sød og rar og også stille og rolig person, hvad hedder det, måske også lidt stille nogen gange og ikke sådan ekstremt"

Erik, 30 år.

"Altså jeg er ret sikker på at, min opfattelse var ikke, at dem jeg gik i terapigruppe med derinde, som jeg sådan i hvert fald lige kunne spejle mig lidt i, at det var noget, de sagde til nogen som helst, at de gik derinde. Fordi at de var bange for, at de ville blive stemplet, ik? Det var der ikke nogen, der skulle vide. (...) Folk, som kommer ind af døren, er i hvert fald ikke med til at sprede det gode budskab om at her kan man få hjælp."

Gorm, 50 år.

I forlængelse af den stereotype forforståelse kan det være svært at gennemskue, hvor man skal søge hjælp, når man ikke oplever sig selv som udsat.

"Det er grotesk at stå i den der situation og føle at man har brug for hjælp, men jeg er jo ikke stiknarkoman eller min mand er ikke alkoholmisbruger eller misbrug.. vi er er ikke i en kategori, hvor vi selv tænker, 'hvor er vi', altså hvor er det vi beder om hjælp?"

Grethe, 50 år.

Behandling af voldsudøvere kræver en specialiseret indsats, for at begge parter i forholdet kan føle sig mødt og få hjælp. Erfaringen blandt vores deltagere har været, at de ikke kunne hente hjælp hos privatpraktiserende psykologer, da de ikke havde den nødvendige erfaring til at kunne hjælpe parrene.

"Hvorefter hun aflyste med os. Øhm, fordi hun syntes, at det var alligevel for svært for hende. Hun kunne ligesom ikke tage noget ind med vores problematikker. Hun syntes det var for komplekst, altså, sådan lidt foruroligende, når man igen stod, altså jeg fik det rigtigt rigtigt dårligt, jeg fik rigtig ondt i maven, ej men det tror jeg begge to gjorde, altså vi følte os sådan helt svigtet."

Grethe, 50 år.

I Danmark findes der få, meget forskelligartede tilbud til par, som oplever problemer med vold. I undersøgelsen kommer det frem, at der er en gruppe af par, som oplever problemer med vold, og som

ikke føler, at de kan identificere sig med nogen af de eksisterende tilbud og af den grund har svært ved at opsøge hjælp.

Sammenfatning: Vold i nære relationer er for mange tabulagt og forbundet med stor stigmatisering. Dette tabu gør det svært, selv for folk som oplever problemer med vold, at identificere sig med problemstillingen. Det beskrives i interviewene, hvor svært det er at dele problemerne med andre, og hvordan stigmatiseringen kan forhindre folk i at søge hjælp.

Refleksioner og analyse

Den dobbelt cirkulære effekt af volden

Et gammelt mundheld siger, at vold avler vold. Vores litteraturstudie og oplysninger om barndommen hos undersøgelsens deltagere, peger begge på at udsagnet er rigtigt. En opvækst med vold og højt konfliktniveau har bl.a. betydning for ens senere evne til konflikthåndtering.

Af undersøgelsen fremgår det yderligere, at det gamle ordsprog 'vold avler vold' også gør sig gældende hvis man ser mere isoleret på den nære partnerrelation. Mange par beskrev i interviewene, at der som konsekvens af konflikter, vold eller utroskab, på et tidspunkt er sket et *tillidsbrud* i relationen. Dette tillidsbrud er en interessant faktor, da det lader til at have en effekt på det indbyrdes aspekt af volden.

Det indbyrdes aspekt kan for nogen have mindre betydning, da det er den "potentielle trussel", som er den mest skadelige. Ikke desto mindre, er reaktionen uhensigtsmæssig og kan være med til at konflikten optrappes. Når en barriere først er blevet overskredet, overskrides den lettere igen.

"Jamen, hvordan jeg får konfliktoptrappet, mit forsøg på at holde hans temperament nede får jeg i virkeligheden prikket mere til det, øhm, efter utroskaben, den der massive kontrol, der kørte, som bare var blevet hverdag".

Dorthe, 30 år.

Er ens grænse blevet overskredet, så øges ens behov for kontrol. Dette behov manifesterer sig ofte som øget vagtsomhed på baggrund af et tillidsbrud. Den anden part oplever blot vagtsomheden som en unødvendig og irriterende kontrol.

"Ja, altså ja, jeg tror mange gange, har man i medierne en tendens til, at der er et offer, og der er en voldsmand, men jeg tror meget i rigtig mange tilfælde, så hvis man er en, der er blevet udsat for vold, så prøver man enormt meget at prøve at have en eller anden form for magt på en anden måde, øh, enten ved det psykiske eller sådan, fordi at man er nødt til at have et eller andet, ik? Det skaber jo sådan mange konflikter også"

Dorthe, 30 år.

Modvolden bør ikke forveksles med selvforsvar, da den ikke nødvendigvis opstår i en situation, hvor individet føler sig truet. Derimod er det en uhensigtsmæssig konflikthåndtering, som i modsætning til hensigten risikerer at konfliktoptrappe situationen.

"Nu har man jo fået hjælp, så nu kan man se det. Men havde du spurgt mig, inden jeg startede her (Dialog mod Vold), så havde jeg.. du ved, men øh altså, der er en magtkamp sådan, hvor man forsøger at holde det nede, f.eks. hver gang han blev hidsig, jamen så "du skal kraftedme ikke råbe" og så kommer man op selv, ik? Og "du skal ikke blive hidsig, for lige om lidt bliver du bare voldelig". Så man siger jo også hele tiden "lige om lidt bliver du voldelig", når du så har sagt det, så er der ikke så langt til det sker, altså"

Dorthe, 30 år.

Vi ved fra litteraturstudiet, at kvinder som hyppigt er aggressive overfor en partner, har en øget risiko for selv at få påført skade. Forståelse for egne begrænsninger i konflikthåndtering er derfor et vigtigt aspekt ved at bryde volden.

Ingrid: *"Ja, der begyndte Ib også at lave modreaktioner og han var mere voldelig, altså han lavede*

flere voldelige modreaktioner, men det har du ligesom, ikke på det sidste, ikke haft."

lb: "Nej, det har vi ikke rigtig mere. Øhm, jeg er også blevet mere bevidst om, at det er jo sådan set ikke noget Ingrid hun har lyst til at gøre, øhm, det er jo fordi at hun kæmper med nogle andre ting også og øh ja, så har jeg også erfaret, at det hjælper jo absolut ikke noget hvis jeg kæmper tilbage.

Det gør det absolut ikke bedre. Snarere tvært imod, så kan vi blive ved."

lb og Ingrid, 40 år.

Psykisk vold: Den udefinerbare subjektivitet

Hvornår er noget psykisk vold? Den psykiske vold er svær at arbejde med, da den oplevede mening og intention spiller en afgørende rolle. Sårende ord kan f.eks. have stor og langvarig effekt hos nogen, mens andre hurtigere formår at skubbe dem fra sig.

Der er generelt enighed om, at den psykiske vold er lige så skadelig som den fysiske vold. Det er imidlertid forskellige opfattelser af, hvad der udgør psykisk vold.

I denne og tidligere undersøgelser fremgår det, at den fysiske vold i mange tilfælde kan være en reaktion på den psykiske vold. Når man begynder at snakke om *indbyrdes*, så vækker det hos mange en bekymring, da man er bange for, at der i *indbyrdes* ligger en ansvarsfraskrivelse eller måske endda en ansvarspålæggelse.

Et eksempel på ansvarspålæggelse blev da også tydeligt i ét af de ni interviews, som indgår i undersøgelsen. Hos parret Hans og Heidi, har Hans gentagende gange udøvet grov fysisk vold mod Heidi. Hans oplever selv, at hans fysiske vold er en reaktion på den verbale vold, han oplever fra Heidi. I forskernes optik, er der ikke tale om psykisk eller verbal vold, men derimod en selvbeskyttende adfærd i forhold til de voldsomme bebrejdelser og behov, hun møder fra Hans.

"Du prøver sådan at forklare, at det er også noget, jeg gør ved dig, og jeg tænker sådan 'nå, okay'. I starten tror jeg slet ikke, jeg forstår det, men efter nogle af de andre episoder også, ik? Så prøver du at forklare, at når du siger sådan, så reagerer jeg sådan, og så jeg går i lang tid og har det sådan 'det er min skyld,' og jeg går og har en enorm skyldfølelse, og at jeg er årsag til volden."

Heidi, 45 år.

Hans er meget kritisk over for Heidi, hvilket bl.a. kommer til udtryk i måden han omtaler hendes relation til sine egne sønner og mor, samt hvordan hun agerer som vært, når de har gæster. Med andre ord så krænker han hende gentagende gange ved at fortælle, at hun ikke er god nok.

Hans har et stort behov for at tale om følelser, noget som er svært for Heidi, da hun ofte føler sig bebrejdet af Hans. Heidis naturlige reaktion er at trække sig ind i sig selv og gå fra situationen, når det bliver ubehageligt. Det er oftest når Heidi har prøvet at gå, at Hans bliver voldelig.

"Det sker jo også nu her, jeg kan mærke, du bliver fraværende, jeg kan jo se på dig helt fysisk, at du sidder og stirrer med et tomt blik ud i luften, og jeg tænker, at du er ikke rigtig til stede mere i rummet."

Hans, 50 år.

Heidi giver selv udtryk for, at hun har en følelse af, at Hans hjernevasker hende. Hun har ikke længere tillid til ham og tør f.eks. ikke at rejse på ferie alene sammen med ham.

"Jeg tror jo sådan lidt, at du hjernevasker mig lidt ik? Eller at du manipulerer mig til at tro, at det er mig, der starter det, jeg er årsag til det."

Heidi, 45 år.

Ud fra Hans og Heidis egne eksempler, og den dynamik som udspiller sig under interviewet, får forskerne et indblik i den psykiske vold. Heidi reagerer ved at blive tavs, når Hans presser og kritiserer hende, hvilket ikke kan kategoriseres som vold. Når Hans derimod konsekvent kritiserer Heidi og manipulerer hende til at tro, at volden er hendes egen skyld, er det udtryk for psykisk vold fra Hans.

For Heidi har den psykiske vold den konsekvens, at hun ikke længere tør stole på sin egen fornemmelse for krænkelse. Heidi tvivler på sin egen andel og skyld i forhold til volden. Hun er splittet mellem at have ondt af Hans og være bange for, hvad han vil gøre ved hende.

"Der sidder en eller anden fucking ting i mig, som bare er skide bange." Heidi, 45 år.

Et vigtigt aspekt at have in mente i forhold til den psykiske vold er den subjektive opfattelse af krænkelse. Har man en lav tærskel for krænkelse, vil den subjektive oplevelse ofte være, at man rent faktisk er blevet krænket, selvom det af omverdenen ikke kan defineres som psykisk vold.

Hans føler sig krænket, når Heidi afviser ham ved at blive tavs, eller når hun går fra situationen. Hans' følelse af krænkelse vil aldrig retfærdiggøre volden og Heidi kan aldrig holdes ansvarlig for hans følelse. Derimod er Hans' følelse nøglen til at forstå hans uhensigtsmæssige handlemønstre.

Hans og Heidi er et eksempel på kompleksiteten af vold i nære relationer og særligt på kompleksiteten ved indbyrdes vold. Det terapeutiske arbejde består i at møde Hans i hans følelser, så han føler sig forstået, dog uden at retfærdiggøre volden eller tillægge Heidi et ansvar for psykisk vold. I terapien bør der samtidig arbejdes med Heidi, som skal fritages fra ansvaret og støttes i at tage afstand fra volden. Derfor følger der med kompleksiteten et behov for specialiseret hjælp, som kan tackle den subjektive vanskelighed ved vold i nære relationer.

Hjælpen: Kampen for at forstå

Otte ud af de ni par, som indgår i analysen, har afsluttet eller indgår på nuværende tidspunkt i, forløb hos Dialog mod Vold. Derfor fyldte hjælpen, samt hvordan man opsøger den, også i interviewene.

Når man vælger at søge hjælp, har man allerede taget det første skridt og erkendt, at man har et problem. Har man problemer med vrede og aggression, så ligger der et stort arbejde i anerkendelsen, men også i forståelsen af, hvorfor det sker, og hvordan man undgår, at det sker igen.

Vil man som par arbejde med problemerne, og har man et ønske om at fortsætte forholdet til trods for problemerne, er det vigtigt, at partneren har en forståelse for problemerne, og hvad det kræver. For nogle kommer erfaringerne fra tidligere forhold eller fra egne erfaringer med vrede, som Frederik udtrykker i hans forståelse for Franks problemer:

Frederik: *"I'd say, if I hadn't had that relationship, we probably couldn't be together because it would be volatile. If I was who I was at that point I wouldn't back down. I would be as stubborn or if not more stubborn. I used to hate saying I was sorry, I used to hate all of that. I think that was really healthy for me, in learning just how to control myself a little bit and I actually learned skills I am able to use here."*

Interviewer: *"You make it sound like the anger is just something to work around?"*

Frederik: *"Yes, and that's how I see a lot of things, but I think this is the same. I mean that's sort of what I have done with my own proximate personality that I had in the past, like figure out what triggers it and work around it, so I think that is how I have dealt with my own anger. But I don't ever view any of the stuff that Frank and I have as deal breakers, especially because the arguments that come up are really small, like we don't fight about the big stuff, so, yeah."*

Frederik, 35 år.

For at kunne arbejde med problemerne sammen, så kræver det dog, at det ikke kun er den ene som opnår forståelse for problemerne, men at begge lærer, hvordan man undgår, at konflikterne udvikler sig.

"Vi oplevede det jo fordi Dennis gik herinde (Dialog mod Vold) til gruppe først, og der var rigtig mange konflikter, fordi at Dennis jo netop følte, at 'jamen nu har jeg jo lært noget andet, følg dog med', men øh, hvor vi jo så fik at vide herinde, at det er jo helt normalt, fordi jeg har jo ikke nået at følge med, jeg skal jo lige op. Og det ER altså ikke nok, at man bare tager fat i ham, fordi at jeg gjorde jo, som jeg plejede, fordi det kan da godt være, at han har lært noget nyt, men jeg gjorde som jeg plejede, fordi jeg havde ikke lært noget andet, og så gjorde han jo, som han plejede, og så sidder

man og føler, at det her ændrer ikke noget."

Dorthe, 30 år.

Når først den forståelse er opnået, kan parret i fællesskab arbejde med problemerne og i fælleskab begynde at udvikle nye og sundere metoder at håndtere konflikterne.

"Vi kan jo ikke tage alle konflikter ud af vores parforhold, det er mere det der med, hvordan griber vi dem an, når de kommer, og det synes jeg bare var, for mig er det, det der har gjort, at jeg har tænkt, at det var et forhold, som jeg kunne se en fremtid i, det var, da vi lærte de der ting bedre, end vi kunne forinden.(...) Vi bearbejdede vores svagheder i forhold til konflikthåndtering sammen".

Else, 30 år.

"Det er en ongoing proces hvor man hele tiden skal arbejde med sig selv og hinanden og det er en egen indsats. Det er ikke noget, nogen andre kan løse."

Grethe, 50 år.

Der bliver i interviewene også talt om vanskelighederne ved at finde hjælpen. Der bliver gentagende gange givet udtryk for et ønske om, at neutral instans kunne rådgive og guide en, så man ikke er overladt til sig selv, når man skal finde ud af hvilken hjælp, man behøver.

"Et eller andet sted så er man jo som par selvdiagnosticerende, ik? Vi skulle jo selv finde ud af, hvad var det for en psykolog der var relevant for os, ik? Det man måske kunne håbe på, det var, at der var en institution som Dialog Mod Vold, men et andet navn, som kunne fungere lidt som en praktiserende læge. Altså, som kan være den, der peger på, du skal til neurolog, og du skal til..

forstår du? Det der skete før, det var jo, at vi selv skulle være praktiserende læge: 'Jeg tror, vi har brug for' og det kan godt være, dels kan det godt blive en interessekonflikt, og så er det jo også (...)
vi er jo lægmænd."

Gorm, 50 år.

Derfor kommer de lange ventelister også i tale, hvor f.eks. DMV har et års venteliste:

Grethe: *"Det føles ekstremt akut"*

Gorm: *"Så kan det næsten være lige meget"*

Grethe: *"Familien er ødelagt"*

Grethe og Gorm, 50 år.

I interviewene kommer også de positive historier frem. Else lider ikke længere af depression, hun og Erik har lært at snakke om de svære følelser, og det er nu flere år siden, der har været en episode med vold. De venter nu sammen deres første barn og har selv tænkt over, hvad de gerne vil give videre.

"Jeg er ret glad for, når jeg kigger på min barndom og tænker 'ej hvor har det været irriterende at se to forældre, der ikke kan håndtere en konflikt' så tænker jeg, 'fedt hvis vi kan vise det her barn, hvordan gør man i de her konflikter'. Vi snakker faktisk også meget om, hvordan gør man, altså hvordan kommer man til at tale om tingene og sådan noget, fordi det er noget som fylder og det er noget som har været et kæmpe problem, at jeg aldrig har lært at snakke om, hvordan jeg har det, og ikke har set konflikter og ikke har set, hvordan man snakker om tingene, og hvordan man ikke lukker sig inde i sig selv. Så det er noget, jeg tænker, hvis man griber det her ordenligt an, så er det faktisk en fed gave at give videre."

Else, 30 år.

Begrænsninger og styrker ved undersøgelsen

Den viden man får fra interviews kan være præget af, at de interviewede har et stærkt ønske om at fremstille deres verden på en bestemt måde og ikke ønsker at indgå i en fælles udforskning. For at få gode, valide interviews er det nødvendigt at skabe en tillidsfuld atmosfære, hvor parrene føler sig trygge og taler om de ting, som, de synes, er de vigtigste for at få afdækket de dynamikker, som har været og er i parforholdet. Trygheden er ekstra vigtig, når emnet, vold i parforholdet, er tabu og noget, de fleste af parrene aldrig havde talt med andre om – udover deres behandlere. Det er vores oplevelse, at det lykkedes i alle par med en enkelt undtagelse.

For at sikre at vi ikke overhørte eller glemte noget, blev interviewene optaget, hvad alle par indvilligede i. Herefter blev de aflyttede og transskriberede, før analysen gik i gang. En række udsagn er brugt og beskrevet i analysen for at vise problemerne, som de oplevedes af parrene. Parrene er anonymiserede.

Rekrutteringen burde ideelt set være sket ud fra en stor pulje af par, hvor vi kunne udvælge nogle via lodtrækning. Pga tidspres har vi haft en begrænset udvalgt, som er kommet via DMV og har behandlingserfaringer. Vi har annonceret i lokale medier efter flere par, men fik kun et enkelt på den måde. Med disse begrænsninger in mente er det alligevel lykkedes at skaffe par, som på mange måder udviser en stor variation mht volden, alder, seksualitet, etableringsgrad oa., og som har været i stand til at fortælle om omstændigheder og detaljer, der har givet et nuanceret billede af deres specifikke dynamik. Vi har ikke talt med par, hvor den ene part er bange for den anden og ind i mellem frygter for sit liv. Det vil være en vigtig kommende forskningsopgave at interviewe sådanne par, men samtidig en svær opgave, fordi man må sørge for, at sikkerheden er optimal for parret.

Ingen har os bekendt gennemført en undersøgelse som vores i Danmark, og internationalt er der kun ganske få eksempler på, at par er interviewede om deres voldsdynamik. Derfor er undersøgelsen en kilde til en ny og bedre, gyldig viden, som kan bidrage til at informere kommende indsatser.

Kapitel 6

Sammenfatning

I nærværende rapport har vi diskuteret den teoretiske rammeforståelse for indbyrdes vold; vi har præsenteret relevante fund i et litteraturstudie af engelsksprogede, peer-reviewede artikler, vi har analyseret relevante data om kærestevold, udøverprofiler, offerprofiler, stalking, og voldtægt; vi har undersøgt forståelsen for indbyrdes vold blandt relevante danske fagpersoner; vi har foretaget interviews med par som oplever problemer med vold i parforholdet; og til sidst har vi fået feedback fra fem førende forskere inden for området 'vold i nære relationer' fra fire lande. De mange videnskabelige resultater belyser mange forskellige faktorer ved vold i nære relationer. I dette afsnit samler vi den præsenterede viden.

Det er veldokumenteret, at indbyrdes vold er den mest almindelige form for vold i nære relationer, at kvinder lidt hyppigere end mænd udviser aggression mod deres partner, og at mænd påfører deres partner større skade end kvinder, når de er voldelige. For både mænd og kvinder ses en høj forekomst af bl.a. psykiske lidelser, misbrug, og problemer med affektregulering.

Videnscenter for Psykotraumatologi har haft mulighed for at belyse en række problemstillinger ud fra vores tidligere forskning baseret på danske voldsudøvere og voldsudsatte. Udøver- og offerprofilerne fra henholdsvis Dialog mod Vold og udvalgte krisecentre vidner om omfattende psykiske problemer blandt danske udøvere og ofre for vold i nære relationer. Voldtægt og stalking er begge udtryk for vold og bør derfor også tænkes ind i denne sammenhæng. Vi ved, at 70% af voldtægter er kontaktvoldtægt (offer kendte udøver på forhånd), og at 37% af de stalking ramte kvinder inden for det seneste år af forholdet til deres stalker har oplevet vold. Derudover har 38% af de stalking ramte oplevet vold og/eller forfølgelse i et tidligere forhold. Det er vigtigt, at vi ikke bliver for opdelt i vores måde at anskue og arbejde med vold i nære relationer, da vi derved er i risiko for at overse de store overlap i voldens kompleksitet. Dette synliggøres yderligere i kærestevoldsundersøgelsen, som indikerer, at de uhensigtsmæssige dynamikker er til stede allerede i 7. klasse og at mange af de unge både udøver vold og bliver udsat for vold.

Undersøgelsen blandt de danske fagpersoner har vist, at forståelsen for fænomenet *indbyrdes vold* i høj grad er til stede, ligesom forståelsen for de omfattende problemer der er forbundet med vold i nære relationer er det. Det er i relation til undersøgelsen vigtigt at understrege den bekym-

ring som tillægges begrebet *indbyrdes*, som er i risiko for at skygge for ofres selvforsvar eller ansvarsfralæggelse og/eller ansvarspålæggelse blandt udøverne.

Endeligt har vi i de kvalitative interviews identificeret hovedtemaerne *barndom*, *intimitet*, *belastninger*, *grænseløshed*, *miskommunikation* og *tabu*. I et samspil mellem dårlig konflikthåndtering fra barndommen, manglende intimitet og mødte behov, og en grænseløshed i måden man møder sin partner på, kombineret med ydre belastninger som psykisk sygdom eller alkohol, og dårlig kommunikation, eskalerer volden. Den manglende viden i befolkningen og frygten for stigmatisering vanskeliggør yderligere søgen efter hjælp. En vigtig pointe som fremkom af interviewene, var den indbyrdes magtkamp, som parrene oplevede, og reduktionen af voldens betydning, sammenlignet med parrenes andre problemer.

Med udgangspunkt i ovenstående sammenfatning vil vi i det følgende diskutere nogle vigtige forhold, som vurderes relevante for rapportens anbefalinger.

Psykisk vold eller lav tærskel for krænkelse?

I en intim relation er det let at krænke hinanden. I etableringsfasen som ungt par skal man lære at kende hinandens grænser, vi udvikler os imidlertid hele livet, og vores grænser flytter sig i takt med livsændringer. Det er derfor et alment livsvilkår, at vi fra tid til anden vil opleve krænkelse.

Et vigtigt spørgsmål er derfor, hvornår noget går fra en 'hverdagskrænkelse' til psykisk vold? Er man stresset eller irriteret, kan man hurtigt komme til at udtrykke sig respektløst. En vigtig faktor er derfor, hvordan vores partner tager imod vores udtryk. Har man en lav tærskel for krænkelse, vil man hurtigere være tilbøjelig til at give igen eller til at føle sig trådt på.

På samme måde som en særligt lav tærskel for frustration kan være en risikofaktor for psykisk og fysisk vold, så kan en særligt lav tærskel for krænkelse også være det.

I rammesætningen og de kvalitative interviews har vi forsøgt at præsentere kompleksiteten af dynamikken i parforhold som er præget af vold, og at *indbyrdes* handler mindre om, hvis skyld det er, eller hvem der er skyld i hvad, men snarere om uhensigtsmæssige tolkninger af den andens hensigter.

Kærestevold: en nær relation?

I Danmark har der de seneste år været fokus på *vold i nære relationer*. Dette fokus har også omfattet kærestevold i den sidste nationale handleplan vedr. voldsforebyggelse. En netop offentliggjort undersøgelse fra Epinion⁴ viste at godt 1/3 af de 16-24-årige har været i et parforhold, hvor de oplevede, at deres fysiske og psykiske grænser er blevet overtrådt af en kæreste. Kærestevold ser imidlertid ud til at begynde allerede i 7. klasse og at have et betydeligt omfang. Kærestevold er her udtryk for nogle begyndende, uhensigtsmæssige måder at indgå i nære relationer og manglende respekt for den andens grænser.

Det synliggøres af denne rapport, at vi fremadrettet i indsatsen mod vold i nære relationer, herunder indbyrdes vold, bør medtænke de helt unge. En tidlig og målrettet indsats med fokus på de helt unge kan hjælpe med at bryde uhensigtsmæssige partnerrelationer og forebygge fremtidig partner-vold.

Undgå trivialisering af den almindelige vold

Førende udenlandske forskere har fundet, at den mere ekstreme form for partner vold, som af Michael Johnson omtales 'intim terror', forekommer så sjældent, at det er svært at finde pålidelige tal for forekomsten, sammenlignet med den mere 'almindelige vold'. Hvis vi i indsatsen mod vold i nære relationer fortsætter med primært at målrette indsatsen mod den svære vold, er vi i fare for at trivialisere den 'almindelige vold'. *Det bør her understreges, at det er væsentligt fortsat at have målrettede tilbud til dem, der bliver udsat for den vold, der resulterer i kvæstelser og stærk frygt.*

Vi har vist, at den 'almindelige parvold' er hyppigt forekommende, og at den er at finde i alle samfundslag. Fremadrettet bør indsatsen målrettes, så den også henvender sig til langt den største gruppe af familier, som oplever problemer med vold, og særligt de børn, som vokser op som sagesløse vidner og ofre for volden.

Med den viden vi har om ofres og udøveres komplekse problemer, er det forventeligt, at par som oplever problemer med den 'ekstreme vold', vil have brug for misbrugs og/eller psykiatrisk behandling før de kan drage nytte af behandling rettet mod partnervold, hvorimod den 'almindelige vold' kan hjælpes direkte af specialiserede tilbud rettet mod partnervold.

⁴ Thomsen, S. 05.12.2017. "Unge har svært ved at sætte grænser." Politiken.

Børnene: de største ofre

Vi har igennem rapporten vist, at børn som er vokset op med vold, er i risiko for selv at ende i voldelige forhold. Problemerne med vold i danske hjem er omfattende: 17% af danske 8. klasse elever har oplevet fysisk vold i hjemmet; 8% har selv være ofre for psykisk vold.⁵

Det er sandsynliggjort, at familier, der oplever indbyrdes vold, i mindre grad søger hjælp og støtte end de, der oplever ensidig vold. Der er derfor en risiko for, at børn, der vokser op i hjem med indbyrdes vold, ikke får den hjælp og støtte, de har behov for. Har man mistanke eller viden om vold i hjemmet, bør man have særlig fokus på barnets psykiske trivsel. Forebyggelse er den vigtigste komponent i indsatsen mod vold. Har vi fokus på hjælp til de børn, som vokser op i voldelige hjem, kan vi forebygge negativ social arv. Dette gøres ved at lave screening af børnenes psykiske trivsel og sikre at der findes tilgængelige tilbud om veldokumenteret og evidensbaseret behandling.

Vi mener, at børn, som vidne til vold eller er voldsofre, har særligt krav på hjælp og støtte, for at sikre dem gode muligheder inden for alle væsentlige områder i livet.

Specialiserede kompetencer

Kompleksiteten af de ovenfor nævnte komponenter kræver specialiserede kompetencer. Kvalitetsstandarder skal sikre, at fagprofessionelle som er i kontakt og arbejder med problemstillingen *vold i nære relationer*, har de rette kompetencer til at hjælpe udøvere, ofre, indbyrdes voldelige par, og særligt de børn som rammes af vold. Derfor bør indsatsen bygge på en veldokumenteret, evidensbaseret praksis.

Brud med gamle traditioner

Dokumentationen af indbyrdes vold bryder med den gamle forestilling om *vold mod kvinder*, som udtryk for samfundets normer om mandelig dominans. Det blev i de kvalitative interviews tydeliggjort, at de deltagende par ikke oplevede deres problemer som et udtryk for dominans, men snarere som en indbyrdes kamp for at få opfyldt visse behov. Opstår der fysisk vold, vil den i mange tilfælde forekomme uligevægtig, da kvinder rent fysisk er mere udsatte. Den fysiske uligevægt bør dog

⁵ Oldrup H, Christoffersen, M.N., Kristiansen, I.L. & Østergaard, S.V. Vold og seksuelle overgreb mod børn og unge i Danmark 2016. København: Det Nationale Forskningscenter for Velfærd; 2016.

ikke forveksles med de bagvedliggende dynamikker, som i mange tilfælde kan have været indbyrdes.

Har der været fysisk vold i et parforhold, kan man let komme til at fokusere på denne, og hvordan man undgår den fremover. I de kvalitative interviews blev det tydeliggjort, at parrene ikke anså den fysiske vold som problemet, men snarere som et resultat af mange andre problemer. For at komme volden til livs, må parrene arbejde med de bagvedliggende problemer: problemer som kan være til stede længe før, den fysiske vold opstår, og længe efter, at denne ophører.

I Danmark arbejder de forskellige aktører i indsatsen mod vold i nære relationer ud fra meget teoretisk forskellige grundlag. Indsatsen vil have gavn af, at der arbejdes hen mod et fælles grundlag, som kan samle indsatsen mod vold i nære relationer.

Ny terminologi

Bekymringen over brugen af det indtil nu benyttede begreb *gensidig*, er berettiget. I ordet *gensidig* ligger en forståelse af en form for ligevægt, som ikke nødvendigvis er til stede i volden. I de kvalitative interviews var det tydeligt, at parrene havde en fælles forståelse for, at de begge bidrog til en uhensigtsmæssig dynamik, men i forhold til den fysiske vold så var der oftest en 'primær' udøver.

Derfor foreslår vi et skift i terminologien. Vi forslår, at begrebet *gensidig vold* erstattes med *indbyrdes vold* (som benyttet i denne rapport). *Indbyrdes vold* lægger ikke i samme grad vægt på ligevægten i volden. Ordet *indbyrdes* betyder oprindeligt 'inden for rælingen på et skib', på samme måde kan den indbyrdes vold ses som noget, der sker 'ombord i et parforhold'.

Vægten forskydes fra to personer, der gør noget/lige meget ved hinanden, til at det er noget, der foregår *inden for en ramme*, som udgøres af deres relation som er parforholdet, dyaden eller familien. *Indbyrdes vold* er fortsat en direkte oversættelse af det engelske begreb *mutual violence* og betyder, at vi fortsat har et fælles sprogbrug med internationale kollegaer.

Konklusion

I ovenstående rapport har vi forsøgt at afdække fænomenet *indbyrdes vold* fra et bredt perspektiv. Det fremgår, at vold har en forhistorie, og at der blandt parrene, som oplever problemer med intim partner vold, er problemer, som for de fleste fylder mere end selve den fysiske vold. Den intime

partner vold, heriblandt indbyrdes vold, fremkommer pga. specifikke dynamikker, som udspiller sig i den intime relation. De identificerede temaer i de kvalitative interviews (*barndom, intimitet, belastninger, grænseløshed, miskommunikation og tabu*) er vigtige for at forstå denne dynamik, som udgør et samspil af faktorer, der kan være med til at forklare indbyrdes vold. En udsat barndom, stærke følelser, højt konfliktniveau, pres og misbrug er nogle af de faktorer, som kan være udløsende for vold. Hidtil har den psykiske vold ikke har været undersøgt i dybden til trods for, at den for mange kan være yderst skadelig for individet, samtidig med at den psykiske vold har en højere forekomst end den fysiske vold. Den psykiske vold spiller en afgørende rolle i det samspil, som udgør indbyrdes vold. Vi mener derfor, at der i fremtiden bør være øget fokus på at undersøge og behandle psykisk vold.

Kapitel 7

Samlede anbefalinger på baggrund af rapporten

På grundlag af litteraturstudiet med gennemgang af forskning i indbyrdes vold, kan vi konkludere, at der er tale om en udbredt voldsform. Det fremgår af undersøgelsen blandt fagpersoner, at indbyrdes vold er en voldsform som mødes og genkendes af alle faggrupper i faggruppeundersøgelsen. De kvalitative interviews viser praksis eksempler på, hvordan den indbyrdes vold kan udspille sig og hvilken type af hjælp parrene finder vigtig. Workshopen vi holdt med nøglepersoner i feltet bidrog med mange nye ideer og anbefalinger. Vi har her lavet et udtræk af dem der retter sig mest konkret mod fænomenet indbyrdes vold.

På grundlag af den samlede undersøgelse har vi følgende anbefalinger:

1. Forebyggelse af indbyrdes vold gennem fokus allerede i Folkeskolen

Vi anbefaler en målrettet indsats blandt unge med fokus på, at de udvikler respekt for egne og andres grænser. Dette er en vigtig præventiv indsats i forhold til at reducere risikoen for at indgå i parrelationer med indbyrdes vold.

Konkret anbefaler vi, at 'grænsesætning' kommer på skoleskemaet helt fra de første skoleår, og at 'god datingstil' kommer på skoleskemaet for de lidt ældre elever i folkeskolen. Det vil være en vigtig forebyggende indsats i forhold til at forebygge indbyrdes kærestevold og udvikling af parrelationer som voksen med indbyrdes vold.

2. Forebyggelse af indbyrdes vold gennem tidlig indsats til unge der udøver kærestevold

Vi anbefaler, at der satses på tidlig indsats til unge, der har problemer med kærestevold. Der er behov for behandlingstilbud til unge, der udøver kærestevold og til kærestepar, hvor der er indbyrdes vold, således at de på et meget tidligt tidspunkt får hjælp til at aflære en voldelige adfærd og til at udvikle et sundt kæresteforhold, inden de danner familie og får børn.

3. Tidlig intervention målrettet begge parter

Vi har konkluderet, at indbyrdes vold er en udbredt voldsform med konsekvenser for hele den voldsudsatte familie. Det er derfor væsentligt, at der er tilbud om rådgivning til begge parter, når volden har nået et omfang, hvor det har været nødvendigt at inddrage politiet. Forsøgsprojektet²

med et Interventionscenter i Østjyllands Politikreds (2012-2015) udnyttede det "window of opportunity", som åbnes, når politiet tilkaldes i forbindelse med vold i nære relationer eller såkaldte hus-spektakler. Gennem et tæt samarbejde mellem Østjyllands politi, krisecentrene i Randers og Aarhus og Dialog mod Vold, blev begge parter tilbudt hurtig rådgivning, opnåede større tryghed og flere handlemuligheder. Det vigtigste resultat af ordningen var en fordobling af antallet af underretninger, hvilket betød at mange børn, der ellers var de skjulte ofre, blev opdaget, og kommunen blev gjort opmærksom på det.

Vi foreslår, at sådanne centre oprettes i hver region. Henvielse til rådgivning bør også kunne ske fra skadestue, Statsforvaltningen, kommuner etc. Centrene bør være statsfinansierede og forankret i lovgivningen.

4. Indsatser skal favne indbyrdes vold

Undersøgelsen viser, at indbyrdes vold er en udbredt voldsform og der bør derfor være indsatser i hele landet, der favner indbyrdes vold. Mange eksisterende indsatser har en begrænset målgruppe som f.eks. voldsudsatte kvinder eller børn. Der kan således være en risiko for "blinde vinkler", hvor indsatsen ikke favner hele problematikken. Dette har som følge, at problemet ikke bliver ordentlig løst, og at indsatsens således delvist fejler. Har man kontakt med den ene part i en voldelig relation, bør det være almen praksis, at den anden part kontaktes, dels med henblik på afklaring af om der er tale om indbyrdes vold eller ikke, dels med henblik på at få henvist begge parter til relevant indsats.

Vi anbefaler derfor, at indsatser som krisecentre, der er specifikt henvendt til den udsatte, i højere grad gør en indsats for at anlægge et samlet perspektiv på relationen/hele familien som grundlag for rådgivning og videre indsatser. Inspiration kan blandt andet hentes i Finland⁶, hvor krisecenter altid indkalder den anden/voldsudøvende part til en samtale.

5. Indsatser til par hvor der er indbyrdes vold

Når der er indbyrdes vold i en parrelationen, og der bliver behov for rådgivning, behandling eller anden indsats, er det væsentligt at der tilbydes indsatser, der inddrager begge parter i relationen

⁶ Institutet för Hälsa och Välfärd. 2013. *Nationella kvalitetsrekommendationer för skyddshem*, Tammerfors: Author.

og dermed muliggør et arbejde med partnervoldsdynamikken.⁷

Dialog mod Vold tilbyder en integreret behandlingsmodel til par og familier med børn; hvor voldsudøver, -udsat og eventuelle børn indgår i parallelle, integrerede behandlingsforløb. Behandlingen hos Dialog mod Vold er det eneste eksisterende behandlingstilbud i Danmark, der inddrager begge parter i den voldelige relation og arbejder med partnervoldsdynamikkerne. Dialog mod Vold er således det eneste tilbud i dag, der egner sig til forhold, hvor der er indbyrdes vold. Desværre har Dialog mod Vold lang venteliste, da kapaciteten langt fra kan leve op til behovet for at få hjælp.

Det anbefales, at integrerede behandlingstilbud til par og familier med børn, udbredes, ved enten at udvide kapaciteten i eksisterende tilbud eller ved etablering af nye evidensbaserede tilbud.

6. Effekt af indsats / lovende praksis

Der mangler effektundersøgelser, der opfylder kravene til en god videnskabelig praksis og/eller evalueringer af lovende praksis i forhold til indsatser til par, hvor der er indbyrdes vold. Det er selvfølgelig væsentligt at vide, om eksisterende indsatser såsom Dialog mod Volds behandlingsmodel har den ønskede effekt i forhold til at stoppe volden og reducere skadevirkningerne hos par, hvor der er indbyrdes vold.

Dialog mod Vold indsamler data ved opstart, afslutning og et år efter behandlingens afslutning. Der er derfor et godt grundlag for at gennemføre en forskningsbaseret undersøgelse af effekten, der kan publiceres internationalt i peer-reviewede tidsskrifter.

Vi anbefaler at der gennemføres en sådan undersøgelse, da den vil kunne medvirke til at sætte standarden for lovende praksis i forhold til forebyggelse af indbyrdes vold.

7. Udbredelse af viden blandt fagpersoner

Vores undersøgelse blandt fagpersoner viser, at et bredt udsnit af de, der møder voldsudsatte, udøvere eller børn fra familier med vold som led i deres professionelle virke også møder fænomenet indbyrdes vold, men de mangler mere viden og flere handlemuligheder. Der er således behov for at styrke uddannelse indenfor dette område blandt fagpersoner. På grundlag af forskning skal der formidles en klar definition af indbyrdes vold samt beskrivelse af kendetegn, omfang, konsekvenser, handlemuligheder og aktuelle indsatser. Det er også væsentligt at formidle viden om risikogrupper.

⁷ Dialog mod Vold (2018): <http://dialogmodvold.dk/ydelser/>

Vores litteraturstudie og profiler af udøvere såvel som udsatte peger på, at personer, der er vokset op i hjem med vold, har psykiske lidelser eller er misbrugere, har øget risiko for at indgå i relationer med indbyrdes vold. Det samme billede tegner sig på grundlag af de kvalitative interviews. Vi har på nuværende tidspunkt begrænsede erfaringer med dobbeltdiagnoser, og der er behov for mere viden om behandlingen af disse.

Viden om og opmærksomhed på fænomenet indbyrdes vold bør i større grad, end det er tilfældet i dag, indgå i den generelle information om vold i nære relationer som formidles fra stat, kommuner, uddannelsesinstitutioner og NGO'er via hjemmesider, pjecer, kurser, konferencer etc.

8. Indbyrdes vold på skoleskemaet

Vi anbefaler endvidere, at fagpersoner, der gennem deres arbejde kommer i kontakt med voldsudsatte, voldsudøvere og børn fra familier med vold bør have et obligatorisk modul i deres grunduddannelse om vold i familier og vold i nære relationer med fokus på såvel indbyrdes vold som andre voldsformer, samt mulighed for løbende faglig opdatering gennem deres arbejde. Dette er relevant for politibetjente, sundhedsplejersker, socialrådgivere, pædagoger, lærere, sygeplejersker, læger, psykologer, jordmødre og jurister mfl..

9. Oplysningskampagner

Vi har konkluderet, at indbyrdes vold er den mest udbredte form for vold i parforhold, og psykisk vold er mere udbredt end fysiske vold. I forbindelse med konflikter anvender nogle par psykisk vold over for hinanden (eller én af dem bruger det overfor sin partner eller børnene). Når den psykiske vold har stået på i nogen tid, stiger risikoen for fysisk vold. Mange par oplever den psykiske vold som mere belastende end den fysiske vold.

Undersøgelsen blandt fagpersoner peger på, at der er behov for oplysningskampagner, som kan oplyse almenbefolkningen om indbyrdes vold og dets konsekvenser, samt hvor man kan søge hjælp. Vi foreslår, at kendskabet til indbyrdes vold og psykisk vold udbredes i befolkningen gennem kampagne med fokus på at skabe bevidsthed og opfordre til at søge rådgivning eller anden hjælp.

10. Forskning i indbyrdes vold

Vi foreslår, at forskningen inden for området støttes over en længere årerække. Forskningen bør

søge at afdække de mekanismer, der fører til de forskellige former for vold, samspillet hos par med indbyrdes vold, og hvilken slags behandling, der virker for hvem. Forskningen bør også bidrage til en terminologisk afklaring af nøglebegreber inden for feltet, som kan lette kommunikationen mellem de instanser og de personer, som arbejder med voldsudøvere og voldsudsatte.

11. Omfangsundersøgelse

Der er behov for en dansk omfangsundersøgelse af de forskellige former for vold i nære relationer, herunder indbyrdes vold. De danske omfangsundersøgelser fra Statens Institut for Folkesundhed har undersøgt omfanget af fysisk vold i nære relationer. Vi foreslår, at denne type undersøgelser gennemføres med udgangspunkt i en bredere definition af vold, der også omfatter psykisk vold og indbyrdes vold. Det vil skabe et nødvendigt og vigtigt vidensgrundlag for en målrettet indsats, der kan reducere omfanget af indbyrdes vold, voldens skadevirkninger og risiko for negativ social arv.